

SOLIDARIDAD OBRERA

EL ENTIERRO DE PEPITA NOT

compañera de Ricardo Sanz, fué una sentida manifestación de duelo

En la A

Una c
sobre

Ayer, a las once, se efectuó el entierro de la compañera Pepita Not, que fué en vida la mujer inseparable de nuestro camarada y amigo Ricardo Sanz, comandante del Ejército Popular Regular de España.

Fuó una manifestación sentidísima de duelo. El coche mortuario estaba cubierto de coronas y ramos de flores naturales, ofrenda de simpatías y compañerismo que testimoniaban en la hora de la muerte todo el cariño que en vida sintieron por Pepita Not, modelo de compañera, vieja militante del Anarquismo, andaluza, oscura, pero una flor fragante de nuestras ideas.

Los que en aquellos tiempos de represiones y persecuciones pasaron por la vetusta cárcel de Barcelona, conocen bien a Pepita, que cada día, con una constancia maravillosa, llevaba al preso un aliento de esperanza y un regalo, que hiciera más llevadera su vida de esclavitud.

El duelo, como decimos, ha sido una manifestación de cariño y simpatía, hacia ella, y hacia su compañero Ricardo, que, con las armas en la mano, defendió en el campo de batalla la independencia de España.

Presidía la manifestación mortuoria el coronel Corón, subsecretario del Ejército de Tierra; el teniente coronel Sans Meira, del Cuerpo de Intendencia; Juan García Oliver, ex-ministro de Justicia, y Aurelio Fernández, ex-consejero de la Generalidad de Cataluña, que acompañaban a Ricardo Sanz,

dolorido por tan irreparable pérdida.

Entre los concurrentes recordamos a García Vivanco, teniente coronel del Ejército; Magriñá, comisario; Alfonso Miguel, comandante; Dionisio Kroes; Manuel Ribas, Manuel Buenacasa, José Viadú, Liberté Callejas y Alfonso Nieves Núñez, en representación de SOLIDARIDAD OBRERA; Agustí; J. Juan Doménech, secretario del Comité Regional de Cataluña; Luis del Ruiz; Jacinto Toranzo; Lucía Sánchez Saorní; Mercedes Comaposada; Aurea Cuadrado; Delio de Miguel, por el Comité Peninsular de la F. A. I.; Carmen Gómez, y Joaquín Abella, por el C. Peninsular de la F. I. J. I.

El duelo se dió por despedido en la Gran Vía Diagonal, donde los asistentes dieron el pésame al camarada Sanz.

Recibe el buen amigo y compañero el nuestro fervoroso y que la tierra sea leve a la desaparecida Pepita, que deja un hueco difícil de llenar en las filas del Anarquismo militante.

Del coronel Jefe Galán, y del comisario Liscano, hemos recibido un expreso telegrama lamentando la pérdida de Pepita Not, y testimoniando el pésame a su compañero Ricardo Sanz. En nombre de Ricardo damos las más expresivas gracias a los dos citados jefes del Ejército. Se han recibido, además, muchas notas de condolencia de parte de militantes y Organizaciones, que sentimos no publicar por la escasez de espacio.

PARTE

NUESTRO

DE EX

ROM

FUERON

ANTIA

Min

FRENTE DE

zado su línea,

hizo huir al en

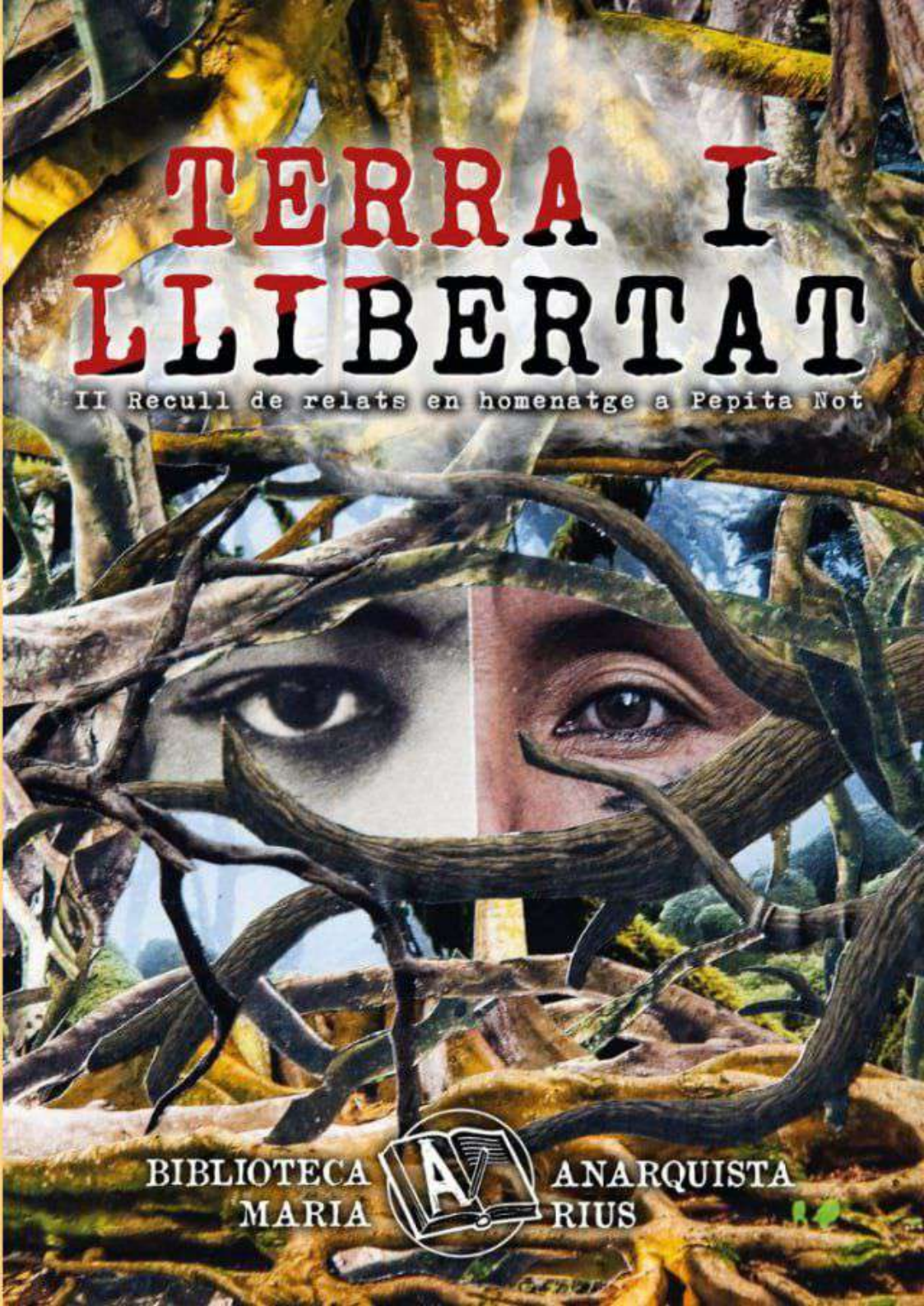
recuperaron su

En el sector

TERRA I LLIBERTAT
RECULL DE RELATS PEPITA NOT

TERRA I LLIBERTAT

II Recull de relats en homenatge a Pepita Not

BIBLIOTECA
MARIA

ANARQUISTA
RIUS

Portada: disseny Ximi @ximicomix, collage Vespe @vespe1982
Il·lustració de Pepita Not: Thor Sanabria @thorsana
Contraportada: Periòdic Solidaridad Obrera. 7 de juny de 1938.
Centre de Documentació Antiautoritari i Llibertari. Arxiu Històric
Solidaridad Obrera. https://www.cedall.org/Documentacio/Catala/ceda-ll103503000_Solidaridad%20Obrera.htm (Consultat el 09/02/2025)
Disseny cartell del recull relats: Leti Fabre

Biblioteca Anarquista Maria Rius
Carrer Corts Catalanes, 79
25005 Lleida
bibliotecamariarius.org

Maquetació: SRM i AHG
Impressió: Bauma Tallers Grafics
Correcció ortotipogràfica: MMR

Autoedició Biblioteca Anarquista Maria Rius
Primera edició: març 2025
Públicat per:

Terra i Llibertat

En Homenatge a Pepita Not Bosch

i-iii

PRÒLEG

Biblioteca Anarquista

Maria Rius

1-5

—

EL LLEGAT PERSEGUIT

Carla Izquierdo del Río

—

7-13

UN CALDO DE VERDURES

I POLLASTRE

Leticia Fabre

—

15-19

SET

Chopper

—

21-27

UN DIA QUALSEVOL

Josep Maria Muntané

Barceló

—

29-35

OLOR DE CANYELLA

Flor del camp

—

37-43

INTERZONA TEMPORAL

Èric Prim

—

47-57

QUI ERA

PEPITA NOT?

Biblioteca Anarquista

Maria Rius

—

59-63

BON DIA A

LA VILA DEL PINGÜÍ

Voliak Diürn

—

65-69

I ARA UN ESCLAFIT...

Jordi Martí Font

—

71-75

QUANTA TERRA

NECESSITA UNA PERSONA?

Maria Huguet i Recasens

—

77-83

“TERRA SECA”

Rafel Baitg Casterad

—

85-91

MONTSEC EN FLAMES

Ivan Jimenez

—

93-97

ELS ÉSSERS QUE

M'ACOMPANYEN

Linsky

—

99-105

EL PLA

Juan Pablo Padilla -

Abel Fernández Valero

—

PRÒLEG

Us presentem la segona edició del Recull de Relats de la Biblioteca Maria Rius. Enguany hem proposat el tema “Terra i llibertat”, ja que creiem que pot resultar interessant repensar-lo a través dels escrits i, alhora, poder fer divulgació sobre el seu origen.

També volem recordar la Pepita Not, com a lleidatana de Torregrossa que va tenir un paper important durant els anys 30 del segle xx dins el moviment anarquista a les nostres terres. Trobareu una biografia prou completa de la seva vida a les pàgines del llibre.

La divisa “Terra i Llibertat” ha estat emprada en diversos objectius i fets històrics. D’una banda, va ser una organització clandestina russa entre el 1861 i el 1864 per preparar una revolta encapçalada per la pagesia. De l’altra, va esdevenir un crit anarquista durant els segles xix i xx. A la Barcelona de 1888 es va iniciar, concretament, al barri de Gràcia.

Aquest lema també fou el títol d’un setmanari que entre els anys 1888 i 1939 es va publicar a la península Ibèrica, *Tierra y Libertad*. Va aconseguir estendre el missatge de llibertat per bona part del territori i es va convertir, així, en la veu més reconeguda del pensament anarquista d’aquells moments. La publicació té dos grans etapes, una com a revista anarquista i l’altra com a òrgan de la FAI. Com a revista anarquista, va començar a Barcelona el 1888, uns anys més tard es traslladà a Madrid i el 1906 tornà a Barcelona, on va aparèixer amb força continuïtat fins el 1919, quan va ser suprimida pel govern de

torn. No va ser fins el 1923 que va reaparèixer novament, però la dictadura de Primo de Rivera la va tancar un altre cop. El 1930, a Barcelona, va tornar a sortir, ara com una publicació controlada per la FAI, i es va publicar fins el 1939.

A causa de les censures i prohibicions per part de les institucions vigents, va patir moltes intermitències, però durant el llarg període que s'estén entre 1903 i 1939 –a Madrid, primer, i a Barcelona, després– va aconseguir una important difusió. Finalment, el diari va resorgir, sense una periodicitat fixa i de forma clandestina, entre 1946 i 1949 a Madrid i a Barcelona, i va servir com a vehicle d'esperança per al moviment llibertari. *Tierra y Libertad* destaca pel seu aspecte excessivament modest, amb un format foli de quatre pàgines a quatre columnes i amb poques il·lustracions.

ii

A més a més, aquest eslògan fou adoptat com a expressió revolucionària a la revolta encapçalada per Emiliano Zapata a Mèxic (1911-1919) i es va fer molt conegut per la pel·lícula de Ken Loach *Tierra y libertad* (1995).

Un dels pensadors anarquistes que reflexiona i escriu sobre com s'ha de fer extensible la conducta humana i com poder protegir la terra dels depredadors comercials és Élisée Reclus (1830-1905). A l'obra *L'home i la Terra*, escrita entre els anys 1895 i 1903, Reclus desenvolupa el terme geografia social. Així, a través de la geografia, ens parla de la necessitat del coneixement com a eina capaç de transformar el conjunt social per millorar la vida de les persones. No és estranya, doncs, la promoció que feia de les xarxes d'ateneus populars, on "l'ensenyament mutu" havia de ser la columna vertebral d'un aprenentatge que substituís el de les institucions estatals. Per ell, l'emancipació social passa per l'emancipació de l'individu, que ha d'estar situat dins de grups, col·lectius o poblacions, fet que afavoreix que conegui el seu entorn, se l'estimi i protegeixi la natura.

Éliseé Reclus concebia que l'ésser humà ha de ser Un amb la Terra i la Llibertat: "L'home és la natura en si, tot prenent consciència d'ella mateixa", escrivia a *L'home i la Terra*. Aquests dos conceptes van lligats: per un cantó, a l'emancipació de qui treballa la terra i pot gaudir-ne perquè en té cura i la protegeix i, per l'altre, a l'alliberament de tota càrrega opressora.

Els relats que us presentem tracten sobre històries de joves, homes i dones que lluiten per poder crear un món millor i canviar algunes formes de convivència que no donen cap oportunitat de creixement ni poden crear noves fórmules de relacions. Narracions que se situen en temps de guerres o de relacions difícils o distòpiques. Sentim, a través dels textos, que hi ha unes intencions i unes inquietuds de visualitzar noves vivències que, a hores d'ara, ens són importants per poder superar els moments en què estem immersos.

No podem acabar aquest text sense expressar el nostre agraïment a les companyes i companys que ens han acompanyat en les tasques de confecció, organització, correcció i publicació dels relats que teniu a les vostres mans. Una vegada més, moltes gràcies.

iii

EL LLEGAT PERSEGUIT

1

Carla Izquierdo del Río

Il·lustració:
Topo

Ja fa pràcticament 90 estius d'aquell matí que ho canviaria tot.

Per fi, les primeres llums de l'alba s'escolaven per les finestres. I amb la seva entrada, ens vam començar a desfer d'aquells llençols banyats en suor freda i angoixa. Havia estat una nit llarga, de trets continus i crits esfereïdors.

La mare, com cada matí, es va dirigir a la cuina a preparar-nos l'esmorzar. Ella era una dona baixeta i cepada, d'espatlles amples i complexió robusta. Encara amb els ulls adormits va encendre el foc. I a poc a poc, va començar a remoure l'aigua freda mentre rescatava minuciosament les últimes restes de farina del final del sac i les abocava dins l'olla.

Quan vaig baixar les escales em vaig quedar una estona al marc de la porta observant-la, analitzant els moviments fatigats i repetitius que feia aquella figura vestida de negre. Semblava un espectre. Una ombra grisa que es movia per la inèrcia dels qui ja no poden mirar enrere.

2 Just en aquell precís instant van començar a repicar amb força les campanes de l'església. De sobte, vam sentir com algú ens cridava des del carrer. "Ràpid! Baixeu a la plaça, han caigut! Després de tota la nit, han caigut!"

Jo vaig mirar la mare atònita, incapaç de pronunciar paraula. Ella em va agafar de la mà ben fort i em va dir: "Anem, filla." A mesura que avançàvem carrer avall vèiem com les veïnes sortien de les cases i s'afegien al nostre pas. Quan vam arribar a la plaça érem més de mig poble, però l'espai no va trigar a omplir-se de gom a gom mentre un murmuri expectant i nerviós no feia més que créixer.

Finalment, un home jove, d'ulls grans i lluminosos, amb la camisa rebregada i el somriure a la cara, va col·locar-se al centre de la plaça i va dir:

"Companys i companyes, després de les angoixoses hores passades, els enemics han estat vençuts i ara comença per a tots i totes una societat nova. S'ha acabat la tirania, l'explotació i la

misèria, però des d'aquest instant hem de començar a organitzar-ho tot. Això seria molt més fàcil si haguéssim guanyat a tot Espanya, però com que no ha sigut així i estem en una guerra, hem de produir també per ajudar el front. Aquesta circumstància i el nostre afany d'acabar d'una vegada amb la vida assalariada i les classes ens porta a proposar-vos que, amb les terres dels grans propietaris que han fugit i les que tenim molts de nosaltres, formem un patrimoni col·lectiu que puguem treballar conjuntament. D'aquesta manera, a banda de practicar el suport mutu i acabar per sempre amb la divisió entre rics i pobres, obtindrem el millor rendiment amb un menor esforç. Però si pretenem que la col·lectivitat sigui per a tot el poble, ho hem d'acordar entre tots i totes. Per tant, vosaltres teniu la paraula"

De sobte, la remor prèvia va ser substituïda per un silenci sepulcral. Els minuts passaven lentament i el rictus de l'home restava seriós, intentant aparentar tranquil·litat i confiança, mentre una gota de suor li baixava lentament pel front.

Per fi, una veu anciana es va atrevir a trencar el silenci: "Jo m'hi sumo", va dir la Ma Antònia. Ella, com tantes altres, havia dedicat tota una vida a llaurar i cuidar aquesta terra. Coneixia cada tros, cada arbre, cada corriol i cada pedra, però mai no havia alçat la veu fins aquell dia.

Darrere seu van vindre moltes altres veus. La de la Ma Jesús, exhausta de trencar-se l'esquena de sol a sol per quatre duros; la de l'Emilia, tenyida de ràbia i buidor per haver perdut el seu fill feia dos nits; la de l'Abel, amb un bri d'esperança, impacient per conèixer un nou demà, i la de la Teresa, que tremolosa però decidida va pronunciar-se per sobre la mirada desconfiada del seu home. Finalment, va arribar el torn de la meva mare, que va sospirar profundament i amb les mans encara entrelaçades amb les meves va dir decidida: "Jo, també".

Dues paraules senzilles i clares que marcarien el final d'aquella improvisada assemblea amb un consens ferm: fer de la terra un bé comunal. Els crits i els aplaudiments no van trigar a irrompre

la plaça. La gent va començar a baixar cadires, més tard taules i en un no res estàvem menjant tots junts. Una barra de pa, patates bullides, *farinetas*, una bota de vi... qualsevol cosa era benvinguda.

D'aquesta manera, entre càntics, cançons, brindis i parlaments, va caure la nit. Va ser aleshores quan la Ma Antònia va sortir de casa seva amb un petit cofre fosc i polsegós. Sense dir res a ningú va dirigir-se al centre de la plaça. A poc a poc, la gent va anar fent silenci, encuriosida per aquell estrany espectacle. Ella, amb total tranquil·litat, va obrir el cofre amb una petita clau que es va treure de la butxaca. Dins la caixa hi havia uns quants bitllets rebregats perfectament ordenats per colors. La Ma Antònia va clavar la mirada a l'interior del cofre i va esbossar un petit somriure. En aquell precís instant va treure un misto, el va encendre i el va tirar impossible dins el cofre.

Les flames van començar a consumir tots els bitllets i a poc a poc aquella petita espurna es va anar fent més i més gran. Jo no podia apartar la mirada d'aquells colors, d'aquell oceà de flames que s'obria davant nostre. De cop i volta, la mare es va aixecar decidida a seguir les passes de la seva companya. I amb ella una altra, i una altra, i una altra, i una altra... Així doncs, pas a pas, bitllet a bitllet, la foguera va anar creixent i creixent com un far vermell que enlluernava la vida que anhelàvem.

Ja fa pràcticament 90 estius d'aquell matí que ho canviaria tot, i encara m'emociono en recordar-lo. Ells van fer l'impossible per esborrar-nos de la història, per fer creure que aquella assemblea mai no va existir, que les paraules de la Ma Antònia van ser una imposició, que les fogueres cremant bitllets arreu del territori van ser una mera il·lusió. Passats els anys, moltes vam deixar que la derrota i la desesperança tenyissin els nostres records. Però a vosaltres, les meves netes, us deixo aquest relat com el meu últim regal abans que em torni a reunir amb les meves companyes. Ja fa massa temps que el desconsol ens persegueix, així que atresoreu els nostres encerts i apreneu dels nostres errors. I, sobretot, recordeu que la terra, com la vida, tornaran a ser lliures.

UN CALDO DE VERDURES I POLLASTRE

7

Leticia Fabre
(Marieta de l'ull viu)

Il·lustració:
Anabel Consejo

Mentre jo, asseguda a la taula del jardí de casa, intentava acabar els terrorífics i interminables deures d'estiu, observava com els meus pares es preparaven per portar la fruita a la cooperativa com quasi cada dia. Ella ordenava els préssecs correctament, deixant dalt de tot els més grans i vistosos i, a continuació, ell carregava les caixes dins del petit camió familiar amb molta delicadesa.

—Mare, m'ajudes a fer els deures que em queden? D'aquí a dues setmanes comença l'escola i encara he d'escriure una redacció. No sé per on començar.

—Sí, filla, però t'hauràs d'esperar! Hem d'acabar de ficar totes les caixes dins del camionet i canviar-nos per portar la fruita abans del migdia. Ves amb l'àvia que és a l'hort i l'ajudes a collir les verdures per fer el dinar. Després a la tarda o al vespre ens posem a fer la redacció.

Ràpidament vaig anar cap a l'hort. Allà hi havia la meva àvia Júlia remenant les tomaqueres i agafant aquells tomàquets que ja estaven tendres per poder menjar.

—Vine, Elena —em diu ella—, que m'agafaràs el cistell. Avui he collit molta verdura!

Per agafar-lo vaig haver de fer molta força amb els braços i mans perquè no caigués res a terra. Estava molt ple: patates, albergínies, pastanagues, api, julivert i ara els tomàquets. Feia goig mirar-lo amb tots aquells colors que em recordaven l'arc de Sant Martí.

—Quantes verdures, àvia! Com t'ho fas perquè siguin tan grans? Somrient, ella em va mirar i em va dir:

—La meva mare i les seves amigues van aprendre molt sobre la terra quan eren joves! Ella i cinc dones més del poble formaven un col·lectiu que es va dedicar un temps a aprendre i fer difusió a altres col·lectius de pobles veïns de tot allò que estigués relacionat amb les hortalisses i els conreus. Les seves reunions eren aquí mateix, darrere de casa, on el teu pare ha fet el nou magatzem. Més tard, al llarg dels anys, em va traspasar tot el seu coneixement.

Això em va fer pensar en quants anys portava la meva família vivint i cultivant aquí les seves hortalisses i la quantitat d'històries que haurien viscut aquí els meus avantpassats.

—Llavors, tu sempre has viscut en aquesta casa, àvia?

Vam entrar a la cuina. Va preparar dues cadires de fusta, una davant de l'altra, un cubell buit al mig i em va dir:

—Vine, asseu-te, que m'ajudaràs. Passa'm les patates, que mentre vaig pelant-les et contaré una història.

M'encantaven les històries que em contava la meva àvia, així que no vaig tardar ni tres segons a asseure'm en aquella cadira de fusta atrotinada per escoltar-la.

Em va contar que el seu pare, el meu besavi Miquel, va heretar de la seva família una gran quantitat de terres d'aquí de Seròs, de les quals només en treballava una part. No perquè no volgués, sinó perquè no tenien diners suficients per conrear-ne tantes. Tampoc les volien vendre; pensaven que en un futur les plantarien totes i en collirien els fruits. Tot i això, ell i la seva dona no en passaven, de gana. Ells dos s'ho feien tot i, després de la collita, feien conserva per poder menjar a l'hivern i per vendre-la, també, a la plaça del poble. I va ser aquí, a la plaça del poble, el juliol de 1936, on van canviar les seves circumstàncies. Uns companys del poble veí de la Franja d'Aragó van anar a visitar el meu besavi, com cada quinzena feien, per portar-li

l'octaveta llibertària que allà publicaven. Però aquesta vegada li'n portaven dos, la de sempre i una de diferent amb el títol: *Col·lectivitza't!* Sense fer gaire escàndol, aquells homes li van dir que estaven fent difusió pels pobles més propers a la Franja del que allà estava passant: la majoria de pagesos dels pobles d'Aragó, sota la influència de l'anarcosindicalisme, s'estaven organitzant per formar col·lectivitzacions rurals. Les terres es repartien per sectors i estarien treballades per diferents grups. Cada persona s'afegiria al grup on més còmode se sentís, ja sigui per les seves capacitats o per altres aptituds, i les terres, així com les matèries primeres, les eines i altres estris, passarien a ser de benefici mutu i equitatiu.

Això li va agradar molt al Miquel, que ja en aquella època se sentia molt atret per idees afins a l'anarquisme i, a tot córrer, va anar a parlar-ne als seus companys. Aquest va ser un tema més llarg del que s'esperava el meu besavi. Uns pensaven que tots els pagesos havien de col·lectivitzar les seves terres, però d'altres no sospesaven aquesta opció. Només passarien a formar part del col·lectiu les terres d'aquells pagesos que, lliures d'elecció, volguessin fer-ho.

Després de diverses assemblees, la segona opció va ser contemplada i es va crear la col·lectivitat de Seròs. El Miquel formava part del grup de persones que collien la fruita de pinyol, com els préssecs o els albercocs, i la meva besàvia Maria estava dins d'un grup de dones que cultivaven les hortalisses. Elles, a més a més, estudiaven els conreus, les seves malalties i els possibles tractaments, i en feien difusió a la revista local del poble.

Aquesta situació va durar uns anys fins que van entrar els falangistes al poble a mitjans de 1938, any en què va néixer la meva àvia. El juliol d'aquell any, l'Ajuntament de Seròs va passar a estar controlat pels falangistes i, en menys d'un mes, van requisar la meitat de les terres i va desaparèixer així la

seva col·lectivització. La majoria dels pagesos, com el Miquel i la Maria, ara havien de treballar aquelles terres, que durant un temps havien estat lliures i autogestionades, per una misèria de diners que no els permetien comprar ni la tercera part del que consumien abans.

Al llarg dels anys de la dictadura la cosa no va canviar gaire. Els pagesos van continuar treballant aquells conreus un any rere l'altre, estiguessin sota el control dels feixistes o sota el control del nou propietari, normalment gent ben acabada. El poble es va organitzar i es va rebel·lar en diverses ocasions, però desafortunadament no van poder tornar a respirar aquells aires d'igualtat, identitat i llibertat que es respiraven abans.

Ja al final de l'any 1960 el Miquel i la Maria van morir. Els meus avis, llavors, amb els estalvis que tenien, van poder comprar un petit tros de terra i així, almenys, no van patir la forta explotació a la qual estaven sotmesos treballant per uns altres.

En finalitzar el règim franquista, molt pagesos de la zona van crear cooperatives agrícoles i el meu pare, el Marcel, que treballava les terres amb els avis, es va fer soci d'una. Els primers anys van ser complicats i la cooperativa quasi va tancar en moltes ocasions, però mai ho va fer i, finalment, amb l'esforç de tots els membres, va tirar endavant. Ja cap als anys noranta, el meu avi va tancar els ulls. Amb els diners que havia deixat d'herència, els meus pares van poder comprar més parcel·les adherides a la que ja tenien. Així és com van aconseguir tota la finca que, avui en dia, gaudeix la meva família.

Justament en aquell moment, embruixada per aquella història tan fascinant, vaig escoltar un motor que em va espantar molt. Em va espantar tant que el cul se'm va desarrelar d'aquella cadira de fusta i vaig tornar a la realitat, a la cuina de casa, on, sense haver-me'n adonat, l'àvia ja havia fet el dinar. Va preparar una amanida de tomàquet, cogombre i olives negres per sobre.

També un caldo de pollastre i verdures, del qual m'arribava una exquisida olor que, en inhalar-la, em va portar als dies de pluja a l'hivern.

De nou, un fort cop de porta em va fer sortir del meu món. Eren els pares amb cara de pomes agres.

—Què passa, Marcel? —li pregunta l'àvia al pare.

—Ens n'hem tornat amb tota la collita cap a casa!

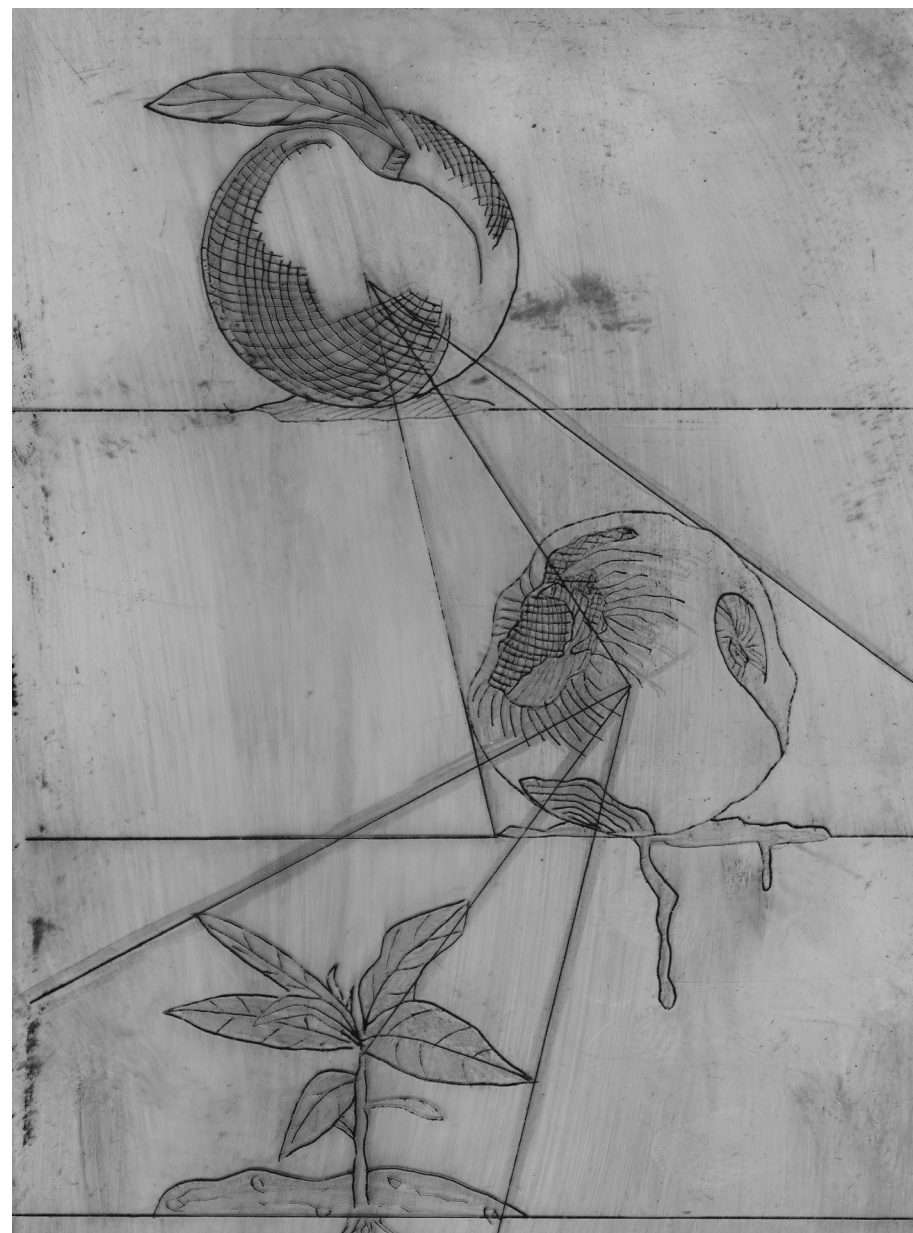
—I això?

—Doncs que ens han dit que, a partir de la setmana que ve, tots els socis que tinguin més de 15 hectàrees de terreny hauran de pagar més despeses fixes que els altres per compensar els guanys econòmics de tots. M'he empenyat i hem marxat!

—I per què ho has fet això? —li diu l'àvia—. És el més just per a tots —continua ella—. Repartir els guanys de la manera més equitativa possible és pel que van lluitar els meus pares. De fet, ara li estava explicant a l'Elena com aquestes terres van ser lliures al llarg de dos anys i com tots els pagesos de Seròs les treballaven i les gaudien a parts iguals.

—Ja hi tornem a ser amb les col·lectivitzacions! Ni col·lectivitzacions, ni llibertat, ni res! Estic fart de totes aquestes fal·làcies.

—Ai, mare meva! Quin dany fa l'oblit!

SET

15

Chopper

Il·lustració:
Vespe

Terra.

Terra seca.

Terra vella. Molt vella.

*Cerco vida amb la mirada,
però només hi trobo la mort.*

El riu rega aquesta terra des de temps que no aconseguixo recordar. Temps on els éssers érem terra, érem aigua, érem vius. Cada dia em pregunto si en queda alguna cosa, de tot allò.

En algun moment, alguns éssers humans, o uns quants, van decidir establir-se aquí. En algun moment, algú altre, o algunes altres, van posar-li nom, al riu. Set es diu ara. Sense voler-ho, somric quan hi penso. Encert, ironia, paradoxa?

Amb el temps, la vida canvià. La vida deixà de pertànyer a tots els éssers vius per pertànyer a uns pocs éssers humans. Hi ha qui inclús es va atrevir a imposar que la vida pertanyia a Un. Només Un. Ni viu, ni mort, ni tan sols humà. Un.

Ara no hi queda gaire vida, aquí. Bé, no ho sé, potser sí, però és una altra vida i en ella jo només hi reconec la mort. Els éssers humans que vivim aquí ja no en recordem res, de l'altra vida. Ara transitem aquesta terra vella com personatges d'una pel·lícula de Romero. De les quatre parets de casa a les quatre parets de l'oficina, de la fàbrica, de l'escola o de la cabina d'una màquina a motor. Poc importa. O els quatre costats d'una pantalla. Morts en vida produint per consumir en un finit centre comercial.

Un porc senglar s'infla a la cuneta mentre la seva sang tenyeix l'asfalt de la C-12. Una multitud de cigonyes esperen

pacients sobre les faroles del peatge de l'autopista que l'abocador humà nodreixi la vida salvatge. Altres éssers vius estan retinguts també entre quatre parets. Granges, granges i més granges. Cada cop més grans, nocivitat en totes les seves formes. Donar vida massivament per treure-la en la mateixa mesura. Tot humanament certificat per segells de qualitat i informes de benestar animal.

Entre tubs de formigó i plàstic enterrats, s'aixeca la natura industrialitzada. Líquids, adés en envasos de 25 litres, ara s'escampen per sobre la terra, s'hi infiltren i acaben a l'aigua. Augmentar la producció –sigui quina sigui, sigui com sigui– a canvi d'intoxicar l'existència.

Pales excavadores aplanen i remen la terra. Amunt i avall. Enormes aixetes blaves s'expandeixen en rizoma. Tot el que veig és macro. Murs i basses de ciment armat per retindre l'aigua. Plafons ecològics per retindre el sol. Pales lluminoses per retindre el vent. Cables, torres, centrals. Macrobodegó infinit de natura morta i nanotecnologia per comandar-la. Autoritat experta per imposar. Poder per dominar.

Molt a prop d'aquí, algú, o uns quants, han pintat en un mur: "La terra per a qui la treballa". Cert, ironia, paradoxa? Diuen que ja ningú la vol treballar, la terra, però màquines carregades de persones plenes de terra venen i van. Treballadores *ningunejades*, menystingudes.

La mirada troba les fites. Hi manquen els filferros i les tanques. Temps al temps. Sí que hi ha qui la té, la terra. Delimitar la Propietat, sagrat manament de l'Un, ja sigui imaginari o de mercat, sempre raó divina, omnipotent i omnipresent, és imprescindible. Els seus tenedors i els lacais d'aquests són deixebles obedients esdevinguts els més fidels guardians de la mort.

I aquí, vora la vall del riu Set, entre la desesperança i l'apatia, ara que tot es ven, ara que ja no som ni terra ni aigua, de vegades, em sorprenc parlant als conills, a les raboses, a les serps, als pardals i als dragolins. La màquia, com la boira i la confusió, s'escampa amb la garbinada i estén la vida que sobreviu en llibertat a pesar d'aquells que fan l'impossible per negar l'existència.

Entre la terra assedegada hi ha pedres per afilar.

Diuen que després d'un incendi sempre brolla la vida.

UN DIA QUALEVOL

21

Josep Maria Muntané Barceló

Il·lustració:
Jimmy Brossa

Encara és negra nit i està tot lo cel estelat, ras com un cap de frare deia el padrí. A més de no haver-hi un núvol al món, fot un fred que pela. Remeno les quatre brases que queden a l'estufa, hauré de posar-hi un soc que m'aguanti fins a l'hora de dinar perquè el dia és molt curt en aquesta època de l'any i, com sempre, em tocarà dinar en una revolada. Mentre s'escalfa el cafè em prepararé l'esmorzar, au som-hi. Em repenso, prendré un tall de cansalada, un gra d'all i em faré pa torrat, no em puc deixar l'oli ni l'aigua ni el pa ni el vi, és clar. Al sarró ja hi ha tot allò que pugui fer-me falta: l'encenedor, l'altre ganivet, la sal, un tovalló... També prendré una ceba i la faré al caliu, crec recordar que les graelles són a la furgo..., coure el tall sense graelles és una merda, sempre acabo amb algun dit cremat.

A la serra del Camp ja vol clarejar el dia, no puc embadalir-me amb aquest espectacle de colors que anticipen l'eixida del sol. És preciós, ja ho sé, el veig cada dia i sé sobradament que si m'hi encanto arribo al tall quan ja he perdut mitja hora contemplant com neixen los colors, i avui no puc perdre temps, tinc lo temps just per acabar al tard, a boca de fosc. Si de cas ja ho disfrutaré demà, que a la ràdio han dit que estarà ras tota la setmana.

Fotré un cop d'ull al darrere de la furgo per no deixar-me res.

—Collons! Bruixa! No sé a què ve tanta pressa, per poc no em fots a terra! Que pot ser que marxi mai sense tu? Que no ho saps, que em fa por trobar la rabosa? I llavors què faria sense tu? Se'm menjaria.

Em cago en l'animal de déu. De fet es fa estimar molt, no perd detall de què faig o deixo de fer, sap los horaris i els límits del mas millor que no pas jo... i clar, sempre fa el que li rota i mai li falta res al plat, a més al defora sempre troba alguna llepolia.

Marxem, encara entre dos llums, més fosc que clar. Ara un altre espectacle, si fossin unes altres circumstàncies, comptar conills, la puta que els va parir, tan bonics com són i el mal que poden arribar a fer! Em tenen més negre que els cabrons del govern: Mira! Dos, a quinze metres del mas.

—Bruixa, què fas a les nits? N'hi ha massa, no? I corren més que tu, ja ho sé, ets massa gran, et van més bé les raboses, això que ja t'he dit que són les nostres aliades contra aquests conills que s'ho foten tot. Sí, ja ho sé, elles són més àgils, més petites que tu i més astutes amb los conills.

Miro pel mirall i veig que m'escolta, sé que m'entén.

—Tu, ja m'entens, i jo ja ho sé, fas bona feina amb los porcs, tant de quatre potes com de dos. Mira, més conills!

Aquests colors ataronjats que agafa el Montsant en aquesta hora són *enjulladors*, imponents, com unes brases allargassades. I ja, ja toca el sol al Caro. Avui hi ha un mar de boira a sobre de la Ribera, queda ben marcat lo recorregut del riu, l'Ebre, lo famós Ebre. D'aquí dalt i en aquesta hora tot és preciós miris on miris, d'aquí a mitja hora tot haurà canviat, val la pena matinar per poder veure això quasi més que per aprofitar el dia. Tot agafa vida: conreus, boscos i erms, les crestes de pedra i els arbres. Ser pagès t'omple l'ànima, el cor, la vida. La vida que et dona la vida a la natura quan vius d'ella, en ella i per ella.

Fot bastant fred, encendré foc primer que res. Hauré d'agafar un paper de la furgo, aquí està tot mullat, però en un minut podré escalfar-me, ha d'aguantar-se encès fins a l'hora d'esmorzar com a mínim, m'hi he de torrar el pa i encara farà fred si esmorzo assegut.

Per fi començo, veig Tivissa. Allí, com aquí, encara no hi toca el sol. Ja és ben curiós que tallar rames a un arbre li faci més bé que mal. Primer, pollancs fora, així ho veuré més clar. Ep!

Aquest no, aquest té bona inclinació i la rama del seu costat ja està molt esgotada, la trauré, és bastant dobla, engegaré la motoserra. A la Bruixa no li agrada tant de soroll, a mi tampoc però és lo que toca.

No podria fer altra cosa, no sabria viure d'una altra manera. "Pagesia o mort". Imagino que soc afortunat. Tinc, suposadament, allò que tant es reclama: "terra i llibertat", o sigui que molta feina i de mal fer. Terra, i au, com si fos poc cuidar-la i treballar-la, estimar-la i defensar-la. També he d'aconseguir sobreviure, com a mínim jo, una lluita constant contra plagues i malalties, mals governs i especuladors, sequeres i pedregades, despeses d'un mínim de maquinària i impostos varis... Val més no pensar-hi i intentar creure que la llibertat em compensa.

—Em compensa què, Bruixa? Parlant d'altre, on has anat quan he engegat la motoserra? T'has enfangat tota, i jo ara mateix i amb la sequera que hi ha, no sé si sabria trobar ni aigua ni fang a menys d'un quilòmetre a la redona. On carai has anat? Des que he aturat la motoserra no has estat ni deu minuts en arribar, o sigui que no eres lluny... No m'ho vols dir?

De fet, crec que és molt més lliure que no pas jo. A ella per ser lliure no li cal ni ètica ni cultura, creu quan vol i quan algú no li sembla de confiança o gruny o li ensenya les dents o senzillament se n'allunya.

És l'hora d'esmorzar, però no ho veig clar, si ara m'aturo a esmorzar i després he d'anar a dinar al mas, no sé si podré acabar-ho abans no es faci fosc. Fotré una passada ràpida per aquesta vinya del veí d'aquí al costat i arplegaré algun gatoll, i allò que porto per esmorzar m'ho menjaré a l'hora de dinar, així m'asseguraré acabar aquesta merda de coster

avui. Terra i llibertat, diuen, deia. La terra és esclavatge, penso ara. Ni déu ni amo. He, he. Soc lo pitjor amo que he tingut mai. Llibertat? I tant que sí, si ara marxo cap a casa, ningú em renyarà, cobraré lo mateix i si ho faig massa dies, arribarà el temps de la collita i jo encara estaré esporgant. Terra i llibertat, sí, sí, compromís, risc i esclavatge és lo que tinc. A més a més, ni un ral.

Un crit? Hòstia! No la veig, on collons ets?

—Tu la veus, Bruixa? Però calla, no gemegis, que si anem de sort veurem com es llença.

Ja la veig, és un esparver, va llença't!, que hi ha molts conills i jo tinc feina. Ara! Això sí que és un espectacle! On deu anar la gossa amb lo cap tan ert i tan decidida? Bé, un bon espectacle però breu. Au, tornem al xorraquet, per cert, no l'he vist enlairar-se.

Aquella rama ja s'ha fet massa alta, serà un problema per collir-la. Doncs, a terra. Ara sí, ja no falta gaire per l'hora de dinar, però com que tinc gana, dinaré. Bé, primer hauré de revifar lo foc i posar-hi la ceba.

Ja torna la gossa, però què carai porta a la boca? És un conill, la malparida li ha pres a l'esparver, com si ella passés gana, pobre moixonot!

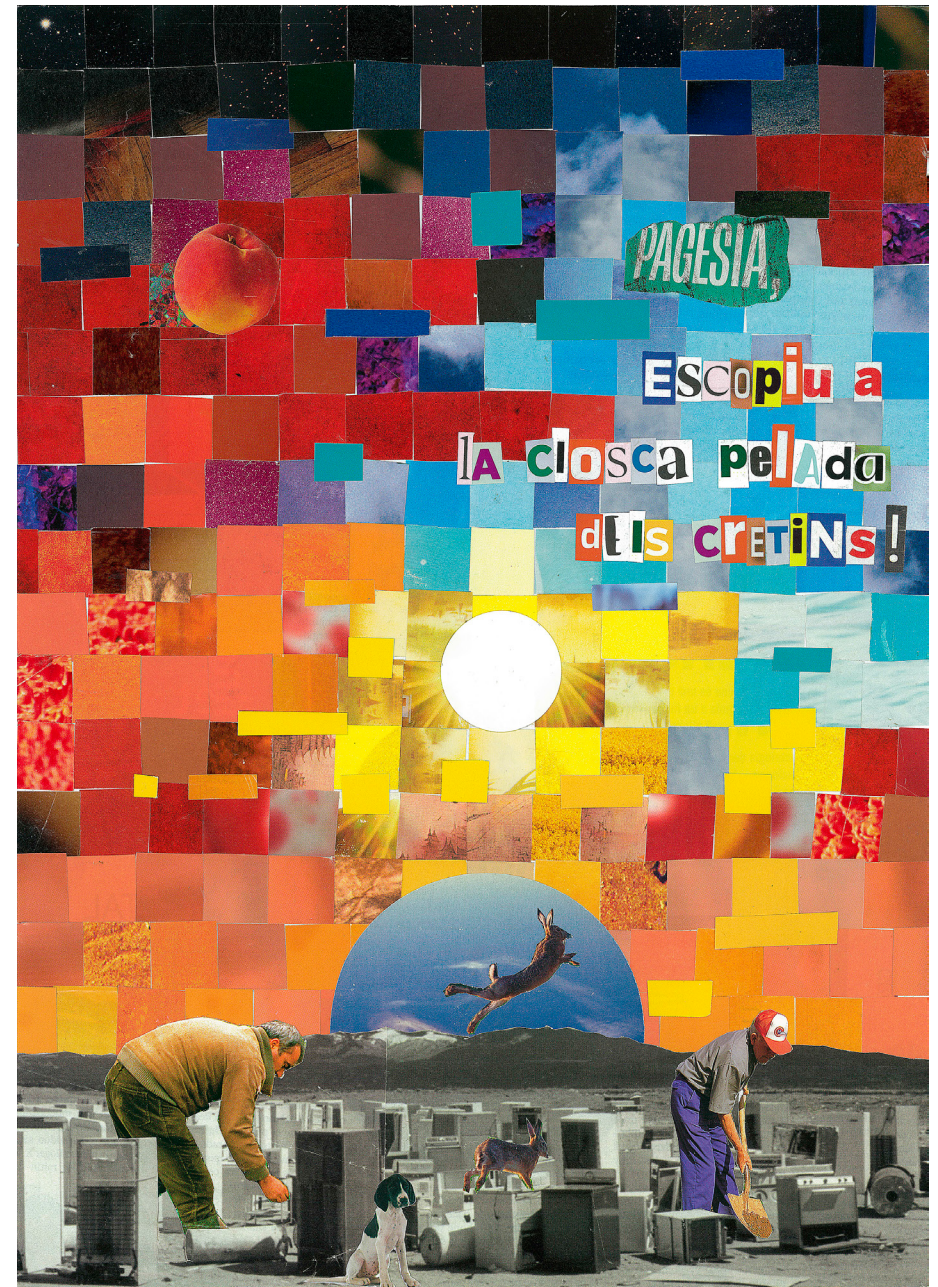
—Xxxt, Bruixa! Porta'!! Va, no facis la romancera! Així, molt bé! Està sencer, sí, sí que te'l prenc! Encara està calent!

Vinga, l'espellaré, a la gossa el cap i la panxa, i les potetes, aquesta nit faré cassola.

Ja està, sols me'n queden cinc, acabo molt bé de temps, encara falta més d'una hora perquè s'amagui el "Juanito". Tindré temps de veure la posta des del mas. Avui hi haurà el

cel rogenic quan s'amagui a la serra de Pàndols, de segur que també serà un espectacle de colors, i amb això ens haurem d'acontentar, perquè aquest dia sols el cobraré si a més de bona collita el preu acompanya, i per saber això sols falten vuit mesos.

Totes aquestes protestes que fem sols seran efectives el dia que portem la destraleta i puguem esberlar-la a la closca pelada d'aquests polítics tan cretins, perquè escopir-hi, tal com deia aquell, no serveix de gaire cosa. Au, demà hi tornarem.

CERTIFICACION DE LIBERACION CONDICIONAL

Don Antonio Paredes Maza, Director de la Prisión Provincial
de Leida Presidente de la Junta de
disciplina de la misma.

FILIACION Y RESEÑA

Naturaleza Castellidam
Leida
Edad 47 años
Estado civil Casado
Hijos tres
Delito Asistencia a la rebelión
Condena Carce 1 día por 1 mayo
Tiempo extinguido 1 año, 6 meses y 23 días
Tiempo que le falta por extinguir:
Hasta mitad condena: 1 año, 5 meses y 9 días
Hasta total extinción: 4 años, 5 meses y 9 días
SEÑAS PARTICULARES
En destierro en
Alcora (Valencia)
(Firma del liberado e impresión dactilar del pulgar derecho)
Dolores Martí Farran

CERTIFICO: Que la Junta de disciplina de este Establecimiento, en sesión de hoy, ha dado cumplimiento a la Orden Ministerial de cumulo de Junio del corriente año, por la que se concede libertad condicional al penado Dolores Martí Farran atendiendo a su buena conducta.

El liberado figurará su residencia en Alcora provincia de Valencia y estará bajo el patrocinio y vigilancia de las Autoridades locales del pueblo en que va a residir o de aquel al que, por necesidad, se instale, hasta que se le conceda la libertad definitiva por su buen comportamiento, o reingrese en la Prisión de procedencia por su mala conducta. Se le entrega, en concepto de ahorros, socorros de marcha etc., la cantidad de _____ pesetas _____ céntimos.

Y para que conste, y de conformidad a lo mandado, se expide la presente en Leida a 10 de Junio de 1941.

(Firma)

Pulgar derecho

OLOR DE CANYELLA

29

Flor del Camp

Il·lustració:
Aka Fuck The System

Certificat de llibertat condicional de Dolores Martí Farran, 10 de juny de 1941

El diumenge a casa els iaïos feia olor de canyella. Em llevava i la iaia Carme ja era a la cuina, amb el davantal, preparant crema catalana. Ningú la sabia fer com ella. Jo em dedicava a passar el matí enginyant “trampes” per les vastes golfes. Entre altres coses, hi havia mobles de fusta corcats, cadires trencades i una finestra sense vidre que donava al pati. El padrí m’havia explicat que allà hi havia hagut animals quan ell era petit. En canvi, un altre dia, la meva mare em va parlar de la guerra i em va dir que les golfes havien servit d’amagatall. Jo, aleshores, no entenia res. Em limitava a recrear mons paral·lels amb la meva imaginació. Imaginava com deuriem viure en el passat. També m’agradava trobar eines antigues per a l’hort i el tros; així com la trona, el sonall i els pijames que havien servit a tots els fills. Les meves troballes predilectes eren les fotografies, tot i que algunes estaven descolorides, cremades, i costava distingir-ne els detalls i les cares de la gent.

Aquell diumenge va ser diferent. La iaia va pujar a les golfes i em va trobar tombada al terra intentant desxifrar uns gargots que hi havia darrere d’una imatge de color sèpia on apareixia un nen que devia tenir la meva edat. Estava assegut en un escriptori molt antic, de fusta, i darrere hi havia un mapa del món. Devia ser l’escola. La meva besàvia em va mirar amb nostàlgia. Es va asseure vora meu i em va besar el front, com feia sempre. Jo li vaig preguntar qui era el nen de la imatge i ella va respondre: “És el teu padrí Tonet”. També em va explicar que era molt bo en geografia i que per això li havien fet aquella foto. De sobte, es va posar a plorar. Jo l’abraçava perquè es calmés, però no parava. Els plors van esdevenir crits: “¡Que vienen los grises! ¡Que vienen los grises!”. Jo em vaig quedar bocabadada, mirant-la. La seva desesperació va durar una estona fins que la meva mare la degué sentir i va pujar.

—Ja està, padrina —li va dir— no passa res, no hi ha perill. Soc la teva neta i som a casa.

Fins al cap d’uns anys no vaig entendre el que havia passat. La iaia estava malalta d’Alzheimer, una malaltia que altera la memòria. Després d’aquell primer ensurt a les golfes, en van venir d’altres. Recordo especialment el dia que va tornar a parlar d’aquells “grises”. Érem a l’hospital. El iaio estava molt malalt i ella estava nerviosa. Com que a mi no m’agradava gaire l’hospital, em van deixar sortir al passadís amb la iaia. Ella estava xerradora. Em va agafar del braç i va començar a parlar-me en castellà. Semblava que parlés d’una època passada, d’una tarda en què havia anat a buscar el meu padrí a l’escola i de tornada havia tingut problemes amb uns policies. Van tornar els crits. Però aquest cop vaig reaccionar. La vaig agafar ben fort, li vaig dir que érem a l’hospital, amb el iaio, i vam tornar cap a l’habitació a demanar ajuda.

Fins a la nit no em vaig atrevir a preguntar res sobre el tema. Finalment, quan vaig preguntar-li a ma mare qui eren aquells “grises”, ella em va parlar de la policia i de Franco. Em va dir que quan la iaia era petita vivien amb por per culpa d’un home molt dolent que volia que tothom pensés com ell. Segons vaig entendre, la iaia no havia parlat mai abans d’això. La mare també estava sorpresa. Em va prometre que investigaria més i m’explicaria millor què li passava a la iaia.

Una tarda, en sortir de l’escola, em va dir que aniríem a berenar a casa de la tia Angeleta. Jo em vaig quedar molt sorpresa perquè no sabia qui era aquella dona. No me n’havien parlat mai. Però aviat vaig entendre que tenia a veure amb la història dels “grises”. Resulta que l’Angeleta era una cosina de la iaia que havia viscut molts anys a França i per això havien perdut la relació. Aparentment, no es duïen malament, però jo vaig entreveure que hi devia haver hagut algun problema entre elles.

—Busca les cartes a les golfes, hi han de ser —li deia l’Angeleta a ma mare. Jo les escoltava ben atenta mentre em menjava les galetes de mantega que la filla de l’Angeleta ens duia.

—I sabeu parlar francès? —em vaig atrevir a preguntar, per curiositat, mentre esclataven a riure.

Després del berenar amb la tia Angeleta i la seva filla, vam anar a veure la iaia. La mama li va demanar les fotos i les cartes “de la guerra”. Aquella paraula em va impactar: guerra. La iaia tenia els ulls brillants però semblava prou lúcida i va obeir sense immutar-se. A més, ens va dir que, com que el iaio s’estava morint, ens explicaria un secret... Resulta que la iaia també havia estat a França, amb l’Angeleta, de petita. La guerra havia obligat els seus pares a emprendre l’exili. Era una història “tabú”, que vol dir que no és habitual ni còmode parlar-ne. Això es deu al fet que van haver de malviure uns anys en un camp de concentració, a Argelers, entre malalties, fred i molta precarietat. Per sobreviure, els seus pares havien hagut de buscar la complicitat dels gendarmes i de les classes altes dels pobles propers per poder exercir algun tipus de feina que, d’alguna manera, pogués cobrir despeses bàsiques (sobretot per als fills més petits, els germans de la iaia): bolquers, farinetes, llaunes de conserva i altres viandes.

Tanmateix, deia que el pitjor no havia estat viure en aquelles condicions, sinó la repressió que van patir quan es va acabar aquell infern... Mentre ens ho estava explicant, va allargar una carta d’aquelles de color grogós cremat a ma mare. Ella la va llegir.

—És del meu besavi! —va exclamar.

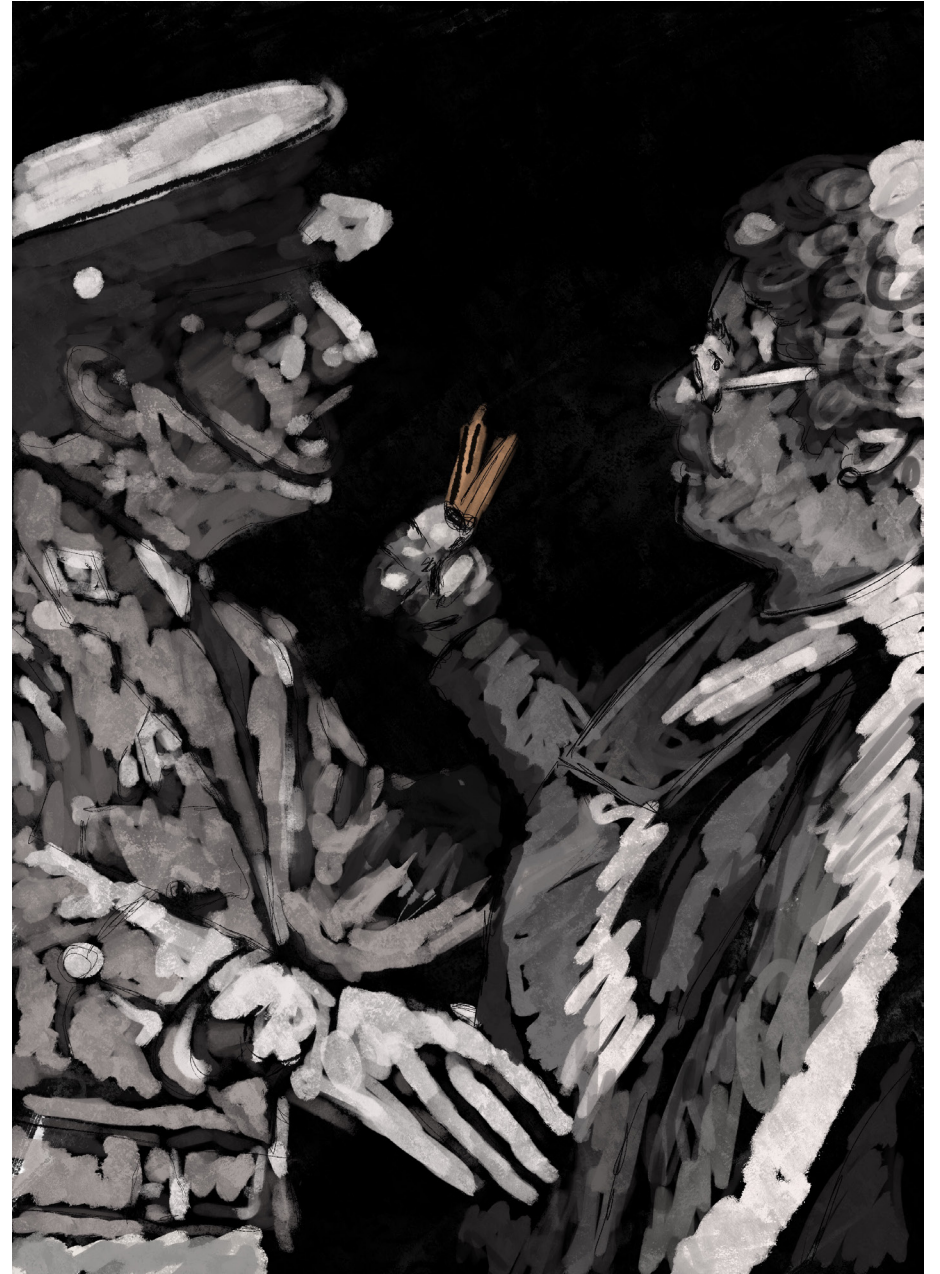
La carta l’havia enviat des del camp d’Argelers a la seva dona, la Dolors, que estava a la maternitat d’Elna, a uns deu quilòmetres. Cal remarcar la importància d’aquella infraestructura, que servia perquè les dones preses als camps de concentració poguessin parir les criatures amb un mínim suport mèdic, gràcies a la iniciativa d’Elisabeth

Eidenbenz, una voluntària suïssa. En fi, la carta anunciava una possible via de fugida de la vida als camps i, per tant, una nova oportunitat. L’Emili, l’home de la Dolors i el pare de la iaia, l’informava d’un tren que passaria l’últim diumenge d’aquell mes de maig de 1939, que suposadament anava cap a Alemanya. Un cop allà, buscarien feina en alguna indústria i refarien les seves vides, des de l’exili.

Tot i aquella bona notícia, la Dolors no s’ho podia creure quan, un cop al tren, va adonar-se que no només hi faltava l’Emili sinó que, entre la multitud, s’hi amagaven uns policies franquistes, acompanyats d’uns gendarmes francesos. Aquell tren va resultar ser una trampa. No anaven a Alemanya, anaven a Madrid. A la majoria dels homes que havien aconseguit sortir del camp i arribar fins allà, els van identificar i els van fer desaparèixer. A la Dolors, que anava amb dues filles petites, la van separar de les nenes a espentes i crits. “Els grises” van assegurar-li que tard o d’hora les tornaria a veure, després de ser jutjada pel Tribunal de Órden Público.

Ara entenia per què la iaia tenia por dels grisos. Definitivament, aquell tema era un tabú per a la família perquè els avergonyia reconèixer l’infortuni dels camps i el fet que una avantpassada hagués estat a la presó per “auxilio a la rebelión”. Ara entenia també què s’hi feia al pis de les golfes de casa la iaia durant la Guerra Civil. La van tenir presa gairebé tres anys i, tot i que la condemna era de més de sis, el 1941 la van deixar en llibertat condicional. Fins el 1945 fou desterrada a Alzira, València, a uns 400 km de la seva família. Desafortunadament, quan va poder tornar va haver de fer front a una dura realitat... L’Emili, el seu home, havia aprovat el matrimoni entre la iaia Carme i el iaio Demetrio, que era fill d’un aragonès enviat pel règim franquista per controlar el poble, l’agutzil. Tot i que aquest casament es va realitzar quan la iaia només tenia catorze anys, ella sempre va mostrar-se enamorada.

Així doncs, tot va tornar a la normalitat en aquella casa i mai més es va parlar de revolució. Tampoc a les altres cases. De sobte, s'havien acabat els debats ideològics al bar i les agrupacions de dones antifeixistes que lluitaven pel seu alliberament personal en l'àmbit del matrimoni. D'alguna manera, em feia l'efecte que després de l'empresonament de la Dolors, que s'autodenominava "la Dolorosa", a l'estil de la Pasionaria, el poble s'havia quedat mut. Per això he escrit aquesta història, perquè puguem reconèixer d'on venim, qui som i cap on volem anar. Aquesta és la història de la Dolorosa, una dona obrera amb coratge que fou enganyada, maltractada, desterrada i silenciada. A dia d'avui, potser no ens deslliurarem de la violència patriarcal i capitalista, però tinc clar que no vull seguir en silenci. Alçaré la veu per defensar la llibertat d'aquesta terra i de totes les altres, perquè una mateixa no serà lliure fins que no ho sigui la resta. Visca la revolució i visca l'olor de canyella!

INTERZONA TEMPORAL

37

Èric Prim

Il·lustració:
Evel

5 de setembre

El missatge de la Maria em fa explotar el cervell. M'explica que han fundat una comuna en terres mortes, que ningú volia, un lloc que de tan inhòspit no surt ni als mapes. "Vine", diu. "Et necessitem". Ho llegeixo com un crit desesperat. La llibertat sempre és allà, brillant, temptadora, però ja l'he vist desintegrar-se i desaparèixer a les mans de massa gent. M'ho demanen a mi. Tinc ganes d'esborrar el missatge i fer veure que mai em va arribar. Però no ho faig.

7 de setembre

Camino entre els camps, el cervell ple de records confusos, la terra se m'enganxa a les botes. En teoria, una comuna autogestionada sona bé. "Als afores de Torres de Segre", em deia al missatge. Cultiven el seu menjar, viuen en comunitat, s'aparten de la màquina devoradora que és la societat moderna. Però en realitat, és un malson latent. Ja he vist com acaben aquestes coses. Una guerra a càmera lenta entre el desig de llibertat i la vida que ens ha tocat, que s'ho vol cruspí tot. La Maria m'ha demanat que hi vagi, però sé que hi ha més en joc. L'última vegada que vam estar junts va acabar malament. Ara potser estem a punt de repetir els mateixos errors.

10 de setembre

Ja han passat uns quants dies des que em va enviar el missatge, avui li he respost.

Li dic que m'ho estic pensant. No li explico la veritat. Hi ha més coses enterrades en el passat que no vull ressuscitar. He passat prou temps fugint de fantasmes per saber que, quan mires enrere o et despistes, sempre t'acaben atrapant. A més, ella parla de problemes amb els veïns, de sabotatges i d'animals que desapareixen. Miro el missatge i em puc imaginar la tensió a la seva cara, la por que se li escapa entre línies. Si vaig allà, no serà només per ajudar-los amb les collites. Serà per enfrontar-me a tota una vida que un dia vaig decidir deixar enrere.

15 de setembre

La meva decisió està presa. He pujat al bus cap a la comuna, deixant enrere la ciutat. M'emporto l'essencial, no sé si m'hi estaré molt o m'hi estaré poc, però amb el que tinc hauré de fer. En Jaume, l'antic pagès que viu amb ells, em saluda amb una rialla. "Benvingut a l'última frontera", diu, com si això fos un infern disfressat. La Maria em rep, però hi ha alguna cosa fosca als seus ulls. Ho noto a la primera. L'ambient està carregat de tensió, es respiren més problemes que esperances. Van atacar el graner la setmana passada. Ningú sap qui va ser, però tothom fa les seves travesses. Les terres estan marcades, com si fossin un camp de batalla sense soldats visibles. Aquí només hi ha terra i silenci. I nosaltres, els seus titelles.

20 de setembre

Les nits, malgrat que l'estiu oficial encara no ha acabat, són llargues i fredes. M'aixeco cada matí amb les mans adolorides. Som una desena de persones, i els de sempre també hi són: la Judit, la que sempre és a tots els fregats; en Jaume, aquell vell que ja ha vist massa per creure en res més que en la seva pròpia supervivència. I la Maria, sempre a l'aguait, sempre lluitant. Diu que la terra ens alliberarà, però ho diu més per necessitat que per convicció. Jo només sento la terra com un pes. Està viva, no dic que no, però també és una bèstia que et pot devorar si la desafies.

22 de setembre

40 Aquí cada dia en passa alguna, els atacs van a més. Ahir a la nit van arribar i van tallar més tanques. Un grup d'homes encaputxats. Ho veig clar: això no és només una guerra per la terra, és una guerra per fer-nos embogir. Volen trencar-nos abans que ens defensem. La Judit parla de resistència, d'armar-nos, però no és tan fàcil.

Només som un grapat de persones contra un sistema sencer que ens vol veure caure. Mentre la Maria parla, noto el pes de la seva veu, com si cada paraula la portés més a prop del final. Hi ha coses que estan a punt de trencar-se.

25 de setembre

Avui ha estat el dia més fosc fins ara. Han trobat el Jaume estès a terra amb la cara destrossada. Sang i fang. Van venir de nit i ningú els va veure. La comunitat està desolada i estem tots morts de por. No queda gaire d'aquella utopia de la qual la Maria em parlava al seu missatge. Ara tot és supervivència. Alguns volen marxar.

D'altres diuen que resistir és l'única opció. I alguns, morts de ràbia, creiem que l'única opció fins a morir sempre és matar. Mentre escric això només veig ombres movent-se entre els arbres i tinc la sensació que el final és més a prop del que creiem.

28 de setembre

Els homes de l'ajuntament han vingut. Parlen com si fossin els amos del món, amb un somriure que els faria empassar d'un cop de puny i papers legals que podrien destruir-nos en un segon. La Maria n'està farta. Tots ho estem. Portem dies discutint. Resistir o marxar? És com un malson repetit. La comuna ha estat un somni, sí, però els somnis poden convertir-se en monstres quan s'enfronten a la realitat. Hem estat massa temps pensant que la terra ens salvaria, però potser només estem oferint-li els nostres cossos. He vist aquest tipus de desesperació abans i sé com acaba.

30 de setembre

La nit passada em vaig quedar despert. Mentre els altres dormien, vaig sentir els sorolls, el vent xiulant entre les branques. Hi ha alguna cosa aquí, més enllà de la terra. Una mena de buit que s'obre sota els nostres peus. La Maria ho sap, ho veu.

Avui hem parlat, finalment, sobre el passat. Sobre nosaltres. Tot ha quedat al descobert. Hi ha coses que no es poden salvar. Ni la terra ni la llibertat poden curar les ferides antigues. És una guerra perduda. L'última discussió ha acabat amb més crits que solucions. Demà, alguns marxaran. Jo potser també. Els que es quedin continuaran lluitant fins que les seves mans ja no puguin més. La Maria m'ha mirat als ulls aquesta nit i, per primera vegada, m'ha semblat trencada. "Aquest és el final del camí", m'ha dit. La terra no ens allibera per si sola. Marxaré, potser no demà, però aviat. Per revertir-ho tot només hi ha dues opcions, matar o deixar-se morir. I aquí fa dies que tothom fa olor de cadàver.

Pepita Not Bosch

Torregrossa, 23 de novembre de 1897

Barcelona, 4 de juny de 1938

Josepa Maria Not Bosch va néixer el 23 de novembre de 1897 a Torregrossa. Era la segona dels set fills que van tenir en Salvador Not Cases i na Magdalena Bosch Lleonart.

De família pagesa i humil, la mare de la Pepita va morir quan ella era una nena, i als 11 anys, per imposició del pare, va començar a treballar de criada a Barcelona a casa d'una vídua francesa que vivia amb el seu germà i la filla al carrer Balmes. Sembla que la Pepita no tenia gaire estima al seu pare, ja que era ell qui cobrava directament el sou que ella guanyava. En canvi, sí que guardava un bon record de la seva mare.

El 1918 la Pepita va conèixer en Ricardo Sanz, que serà el seu company i gràcies al qual podem aproximar-nos a saber com era la torregrossina i quina va ser la seva participació en el moviment llibertari. Sanz va escriure sobre la Pepita en diversos llibres: li dedicà un capítol sencer a *Figuras de la Revolución española*, publicat el 1978, i en parla àmpliament a *Los hijos del trabajo*, la seva autobiografia, majoritàriament escrita el 1941, però publicada el 1976 i reeditada el 2015.

En aquests registres escrits, dels quals transcrivim alguns fragments, es reflecteix la situació de les companyes anarquistes de principis del segle xx. Les dones, com la Pepita, realitzaven tot tipus de tasques militants sovint poc reconegudes, però clarament imprescindibles. Elles s'encarregaven de les cures, moltes també eren mares i, a més a més, eren el suport incondicional front la repressió i la presó. Invisibilitzades, considerades inclús pel mateix moviment llibertari com "la companya de", la majoria no tenen ni nom ni cognoms ni rostre. Ens són desconegudes. A la Pepita la coneixem a través de la mirada i l'escriptura autobiogràfica de Sanz.

En Ricardo Sanz García, nascut a Canals, prop de València, el 1898, va ser un actiu membre dels grups Los Solidarios i Nosotros, de la FAI, i un reconegut anarcosindicalista de la CNT. A la mort de Durruti el novembre de 1936, va passar a ocupar el lloc de comandament a la columna que portava el nom del company. Aquesta columna va ser convertida en la 26a Divisió en la militarització de les milícies l'any 1937.

La Pepita i en Ricardo es van conèixer en un ball a Barcelona i ben aviat van establir una relació amorosa.

«Pepita, como yo mismo, no había ido nunca a la escuela; por lo mismo no era una mujer instruida. Pero tenía una inteligencia natural y una bondad ilimitada [...] Obvio es decir que no habiendo aprendido a leer apenas, Pepita no había leído a los teóricos del socialismo, pero era una socialista convencida. Y lo era por opción espontánea, porque ya lo era por convicción.» (Sanz, 1978, 124)

48 La Pepita era, segons el Ricardo, *«linda como una clavellina, delicada como una mariposa y limpia como el agua cristalina de un manantial. Todo rebotaba en ella alegría, simpatía y afectuosidad.»* (Sanz, 1978, 122). Físicament, era *«morena, con unos ojos hechiceros, de cara menuda y redondeada y fina como el marfil. Su boca pequeña, de labios muy finos, adornada por dos hileras de dientes diminutos, blancos [...] Su estatura era más bien pequeña, su cuerpo tenía una esbeltez y elegancia infinitas, con piernas bien torneadas y unos pechos bien proporcionados.»* (Sanz, 2015, 118)

Aquella era una època convulsa. La crisi econòmica resultant de la fi de la I Guerra Mundial, una inflació desbocada i l'atur forçós, sumats a l'exemple de la Revolució Russa, van comportar un ampli moviment de vagues obreres i de protestes de treballadors aturats. Els defensors de l'ordre establert van respondre amb tota la seva crueltat: amb el locaut de les empreses, amb la llei de fugues i amb la creació

de les bandes de pistolers dels Sindicats Lliures, que a sou de la patronal i amb el suport de Martínez Anido (gobernador civil de Barcelona) i el cap de la policia (el general Arlegui) van dur a terme una repressió terrible contra el moviment obrer. Els anarquistes, però, no es van quedar amb els braços creuats: *«La juventud anarquista de aquella época, sin otros medios que nuestra audacia y nuestros ideales de redención humana, nos habíamos juramentado de luchar hasta la muerte.»* (Sanz, 1978, 125)

La Pepita va decidir desempallegar-se dels abusos laborals que patia i va anar a treballar amb una família que acabava d'arribar d'Argentina, fet que va millorar molt les seves condicions laborals. La situació històrica, el seu compromís amb el canvi social i la seva relació amb Ricardo van condicionar per sempre la vida de la Pepita.

«Las circunstancias de la vida en aquellos momentos anormales de nuestro país nos indujeron a adoptar la fórmula más adecuada para poder hacer frente a tantas dificultades, pues yo estaba entregado por entero, fundido diría mejor, en aquella lucha social a muerte.(...) Pepita, que hasta entonces había vivido ausente de esa vida de luchas para ella desconocida, poco a poco fue comprendiendo y compenetrándose de la realidad; después formó como uno más en las filas de los temerarios.» (Sanz, 1978, 125)

Aquests anys convulsos van desembocar, el 1923, en la dictadura de Primo de Rivera. En aquell temps, la Pepita va trobar feina en una altra casa, on exercia de cuinera, i va anar a viure amb en Ricardo a la casa dels pares d'ell. Es van unir lliurement i no es van casar mai. La forta repressió va continuar i molts anarquistes van anar a parar a la presó. Entre ells, també en Ricardo, que va passar un total de cinc anys a la presó dels set que va durar la dictadura. El 2 d'abril de 1924 va néixer a Lleida el seu primer fill, en Floreal, mentre el seu pare era a la

presó. I durant tots aquells anys, la Pepita, com tantes i tantes dones, va ser un pilar fonamental en el suport als companys presos: suport econòmic, emocional i de traspàs d'informació.

La Pepita era membre activa de Los Solidarios i, aprofitant la misogínia del moment i que no era coneguda de la policia, va dur a terme sempre amb èxit accions del grup.

«En nuestro grupo, ella formaba como uno más. Mis compañeros la tenían como una cosa sagrada, cuyo respeto y admiración era la resultante de su conducta intachable. También ella viajó y pasó ratos de enorme peligro. Por cuestiones de organización, y relacionado con nuestras actividades, recorrió la mayor parte del territorio nacional. También estuvo en París cuando el proceso Durruti, Ascaso y Jover. Jamás el grupo estuvo tan seguro de la consecución de un objetivo que cuando era Pepita la encargada de la ejecución.» (Sanz, 1978, 116-117).

També formaven part del grup la Ramona Berni, de Mollerussa, i la Maria de Riu, d'Arbeca. En aquella època, a més a més, la Pepita va establir amistat amb les militants Rosario Dolcet i Llibertat Ródenas.

Transcrivim algunes de les accions que va dur a terme la Pepita:

«Así, estando embarazada de Floreal, el grupo, en mi ausencia, le encargó la misión de ir a Asturias para traer a Barcelona una importante suma de dinero, delicada misión que fue ejecutada con asombrosa maestría y entero éxito [...]. No era fácil llevar encima un millón de pesetas sin paquetes ni bultos sospechosos.» (Sanz, 1978, 130)

«Cuando, por ejemplo, era difícil transitar por las calles de Barcelona [...] con un arma encima debido a los constantes cacheos de la policía acompañada de la Guardia Civil, ella con el cesto de ir de compras trasladaba las pistolas y los explosivos adonde era necesario su empleo por los compañeros.» (Sanz, 1978, 130)

INDICE	
Dedicatoria	5
Prólogo	7
Consideraciones preliminares	9
I. Prefacio	11
II. Buenaventura Durruti	53
III. Francisco Ascaso	91
IV. Pepita	115
V. Gregorio Jover	153
VI. Doctor Isaac Puente	181
VII. Angel Pestaña y Salvador Seguí	189
VIII. Juan Peiró	229
IX. José Villaverde	263
X. Vicente Ballester	279

Portada i índex del llibre "Figuras de la Revolución Española". Pepita Not és l'única dona. No apareix a la portada. No hi consta el cognom.

«Un compañero del grupo me contó un hecho que a mí mismo, perfecto conocedor de las cualidades morales de Pepita, me causó asombro. Se trataba que estando yo en la cárcel, y teniendo ella en casa varios centenares de miles de pesetas, cantidad que Pepita era la encargada de administrar en nombre del grupo por pertenecer a éste, observando dicho compañero que ella se hallaba más que justa precaria de dinero para atender sus necesidades personales, le preguntó cómo no se servía del dinero de que disponía, siendo así que le pertenecía a ella tanto como a los demás. La respuesta fue que "el dinero era para cosas del movimiento y no para las suyas particulares".» (Sanz, 1978, 135)

«Continuando sin tregua en el camino de la oposición al régimen, los hombres de la CNT, que fueron los más constantes artífices de la resistencia, intentamos en Barcelona preparar un movimiento

de organización obrera contra la dictadura. Habiendo trabajado activamente entre los obreros metalúrgicos en el sentido de fomentar el descontento, aprovechando la impopularidad del «Impuesto de Utilidades» [...] editamos un manifiesto [...]. Y en esta ocasión se multiplicó Pepita llevando los manifiestos a todas las barriadas de Barcelona para que estuviesen preparados y fueran lanzados a la calle en un mismo día y hora. El resultado fue magnífico [...]. Era la primera manifestación colectiva de protesta organizada contra el régimen y constituyó un rudo golpe para la dictadura con repercusiones internacionales. Consideramos obvio manifestar cuán contentos estábamos quienes lo habíamos organizado y que Pepita, nuestra heroína, estaba radiante de satisfacción.» (Sanz, 1978, 136-137)

Amb la fi de la dictadura i l'adveniment de la II República, «había llegado un momento de tranquilidad de espíritu para Pepita, que durante un período de más de diez años había luchado a brazo partido contra [...] todas las adversidades. [...] El hijo era ahora su más afanosa preocupación.» (Sanz, 1978, 138). La parella amb l'infant es van traslladar llavors a viure a la barriada de Poblenou, com molts altres dels companys del grup.

«A pesar de que Pepita no era mujer de sindicato, por no haber trabajado nunca en la fábrica, no por eso quedaba inactiva en otro orden de actividades: el Comité Pro-Presos, que funcionaba en todo momento, tenía en ella una excelente auxiliar. Con María Rius, otra militante activa y excelente compañera de la organización de Barcelona, ambas se encargaban de gestionar muchas cosas concernientes a los presos. [...] Si bien no acudía a los mítines y reuniones, sin embargo, estaba siempre dispuesta para cumplir las más peligrosas misiones.» (Sanz, 1978, 141-142)

I és que l'arribada de la República no va acabar amb la repressió que patien els i les anarquistes. I aquests, al seu torn, van respondre protagonitzant nombrosos conats revolucionaris:

la revolució de Fígols el gener de 1932 i la proclamació del Comunisme Llibertari a la conca del Llobregat, els fets de Casas Viejas a Andalusia el gener de 1933 amb la mateixa finalitat, la revolució asturiana d'octubre de 1934... Si ens fixem en l'àmbit local lleidatà, tenim l'exemple de l'assalt a la caserna de la Panera el gener de 1933.

En la situació que va seguir el cop d'estat del juliol de 1936:

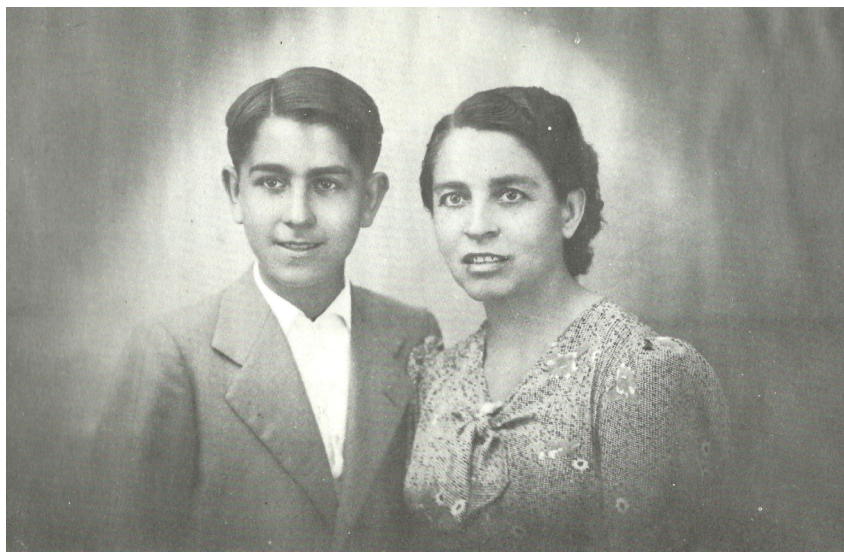
«[...] Pepita también tuvo, como siempre, su meritoria misión a cumplir. Dominada rápidamente la sublevación en Barcelona, había que organizar la defensa y el ataque según las circunstancias, [...] el reloj no contaba para nada. Pepita temía por mi salud.[...] Ya fuera personándose en mi despacho o por mediación de nuestro hijo, se me hacía comprender que la hora de la comida o del descanso había llegado.[...] Suerte a Pepita, que me cuidó como a un niño.» (Sanz, 1978, 143)

En aquest temps, i sobretot des que el seu company Ricardo va assumir càrrecs de responsabilitat al front, es van veure poques vegades.

«Cuando comuniqué a Pepita que había sido designado para ocupar el puesto que nuestro Durruti había dejado vacante, se puso lívida como la cera, jamás la había visto de aquella manera.[...] Ambos teníamos la misma idea, teníamos la misma convicción, la de que aquello era mi condena muerte.» (Sanz, 1978, 143).

La Pepita va visitar al Ricardo al front de Madrid, juntament amb el Floreal, un parell de vegades, i el Ricardo va visitar-los en algunes ocasions a Barcelona.

«La casa estaba constantemente invadida de visitas de familiares de los compañeros que estaban conmigo en el frente de Madrid. [...] Ella no sabía cómo satisfacer a todas aquellas pobres gentes que pedían informes y cosas, que ella no podía apenas hacer nada personalmente si no era tomar nota y enviarlo por escrito a la sección de información del Cuartel General.» (Sanz, 1978, 145).

Pepita Not amb el seu fill Floreal. Barcelona, 1934.

SANZ, R. (1979). *Figuras de la Revolución Española*. Ediciones Petronio. Pàgines centrals.

54

La Pepita, que tal com ella desitjava tornava a estar embarassada, va voler seguir vivint al seu pis de Poblenou, tot i que el barri era constantment bombardejat perquè hi havia una de les fàbriques d'armament, els Tallers Girona.

I en aquestes circumstàncies de guerra, l'1 de gener de 1938 va néixer la seva segona filla, la Violeta, inscrita com a Josepa Antònia Margarida Sanz Not. A causa de la situació, la Pepita, amb el Floreal i la Violeta, va marxar a viure a Cerdanyola del Vallès. Amb la caiguda del front d'Aragó, es van traslladar a Solsona.

«Mi hijo y la niña estaban rebosantes de salud, pero mi compañera a pesar de los enormes esfuerzos que ella realizaba para demostrar lo contrario, cada día perdía más. [...] Yo ante la imposibilidad de poderme dedicar a ella [...], encargué a mi

buen amigo y compañero Francisco Edo, que era ayudante, para que lo hiciera él. [...] Los buenos doctores amigos que yo tenía en la División, no dejaban a mi compañera un solo momento sin cuidado. [...] Yo procuraba ir frecuentemente a mi casa [...]. Cada vez que iba, me daba la exacta cuenta de que mi compañera se moría lentamente. [...] Un especialista la puso en tratamiento, pero el caso era ya tan grave que mi compañera no se podría salvar.» (Sanz, 2015, 314-315)

La Pepita va morir el 4 de juny de 1938, als 42 anys d'edat, a causa d'una leucèmia.

«Murió hablándome y preguntando por su nena. Su hija representaba para ella la cosa más apreciada en el fin de su propia existencia. Había soñado tanto en el maternal deseo de tener una hija, cuando su hijo Floreal tenía ya 15 años, que cuando la tuvo la vi en aquella vida azarosa de la guerra [...], ser la mujer más feliz de la tierra.» (Sanz, 178,117-118)

L'enterrament, al cementiri de Montjuïc, va ser multitudinari. García Oliver, *«que me consta la apareciaba como una hermana»* (Sanz, 178, 118) en va escriure un obituari a *Solidaridad Obrera*. El periòdic també en va fer una crònica.

«Yo era idealista, hablando, accionando y exponiendo en todas partes mis ideas. Ella lo era tanto como yo, sin hablar, sin exponer sus ideas en ninguna parte. Sólo practicándolas con toda su pureza, porque las llevaba escritas, clavadas en lo más hondo de su corazón. [...] Para los que no conocían a Pepita personalmente, la muerta sólo era la mujer de Ricardo Sanz. [...] Para los que la conocían, mi compañera era algo más que la compañera del amigo, del compañero luchador. Era la compañera ignorada de todos los idealistas.» (Sanz, 2015, 316)

A la mort de la Pepita, en Ricardo Sanz, que es trobava al front de l'est, va deixar per escrit que, per voluntat de la Pepita i seva, la Violeta quedaria sota la tutela de Flora Barranco

55

García i, en el cas que ell morís, només seria el seu fill Floreal qui podria decidir si continuava sota aquesta tutela. També va enviar el Floreal a França, a una colònia d'infants patrocinada per Suècia.

En Floreal va morir d'una pulmonia el 26 de gener de 1940 a Bonac, França, on vivia amb la seva germana. El seu pare no se'n va poder acomiadar, ja que quan va poder sortir del camp de concentració de Vernet d'Ariège, camp situat a tan sols 5 km d'on vivien els seus fills i on havia estat empresonat per segona vegada l'octubre de 1939, en Floreal ja era mort. Només va poder acompanyar el fèretre.

De la Violeta, en sabem que va travessar la frontera amb el seu pare durant "la retirada" i que van ser separats. Vivia a Bonac quan va morir el seu germà. També hi ha constància d'un passaport per a migrar a Mèxic a nom d'en Ricardo, la Violeta i la Flora, datat del maig de 1941. Aquest viatge, però, no es va realitzar perquè en Ricardo estava al camp de concentració i tampoc no en va poder sortir. El 1942, la Flora va ser internada en un camp de refugiades i la Violeta va quedar a càrrec de diferents amics, entre ells la família del senyor Raulet, exalcalde socialista de Bonac. Llavors, en Ricardo va decidir enviar-la a Barcelona amb una de les seves germanes, l'Amparo. Després de 10 anys a Barcelona, la Violeta es va reunir amb el seu pare a França i per una carta feta pública per ell mateix en la biografia de la Pepita a *Figuras de la Revolución española*, sabem que era ella qui li passava a màquina els escrits i les cartes.

Ricardo Sanz va ser deportat pel govern de Vichy al camp algerià de Djelfa el juliol de 1942. Després de ser alliberat, va treballar de forner a Alger. El 1945 va tornar a França. També va tenir dos altres fills. Va morir a Tolosa el 1986.

Per motius d'espai, no podem incloure aquí informació més extensa. Aquesta biografia es basa en els escrits del Ricardo Sanz, Sara Berenguer i els historiadors Felip Gallart i Vicent

Lladonosa. També agraïm a la Fundació Salvador Seguí haver-nos proporcionat documentació.

Podeu consultar les referències i la informació ampliada a l'espai que hem dedicat a la Pepita Not dins el web de la Biblioteca Anarquista Maria Rius: www.bibliotecamariarius.org/pepita-not-bosch

A l'esquerra, Floreal, Violeta i Ricardo. Latronquière, 1939.
SANZ, R. (2015). *Los hijos del trabajo*. Editorial Descontrol. Pàgines centrals.

A la dreta, Violeta, filla de Pepita Not, amb Mme. Emma Raulet. Bonnac, 1941.
SANZ, R. (1979). *Figuras de la Revolución Española*. Ediciones Petronio. Pàgines centrals.

BON DIA A LA VILA DEL PINGÜÍ

59

Voliak Diürn

Il·lustració:
Joon

Hi havia una vegada una vila on vivia un pingüí. No estava pas sol: hi vivien també un lleó, una girafa i un munt de gallines.

En aquesta història les protagonistes són les gallines. Elles són les descendents directes dels dinosaures, els animals que en una era van dominar el món, però ara mateix són només això: gallines.

Les gallines són unes aus que tenen uns instints bastant curiosos. Per a qui no ho sàpiga, abans de pondre un ou fan tot un ball i un cant on expressen la seva felicitat més gran, i és quan té lloc el part.

Parir no és una feina fàcil, però elles, en plena joventut, poden parir un ou al dia, i hi ha dies que pareixen fins a dos ous. Es diu ràpid. Sembla fàcil i tot. Però totes les femelles que hi ha al món i que han parit saben que parir no és feina fàcil.

Un dia el senyor pingüí, que era l'autoritat, va imposar una injustícia als habitants de la vila. La injustícia, de la qual després parlarem, era simplement això: una injustícia.

El primer animal de la vila en alçar-se va ser el lleó. El lleó va anar cap al senyor pingüí i va fer un bram per expressar la seva oposició. La girafa va optar per no dir la seva opinió, encara que, igualment, trobava que era una gran injustícia.

Les gallines, en canvi, van ser més pràctiques: van anar a la plaça del poble i es van cagar davant de l'ajuntament. Ho van deixar ben galdós.

Al dia següent, al matí, el senyor pingüí va reunir-los a tots.

—Qui ha estat el pocavergonya que s'ha cagat a la plaça? —va dir el senyor pingüí.

Ningú va dir res. Estava clar qui s'havia cagat a la plaça, però el silenci dels altres es va fer còmplice dels qui ho havien fet.

Així és que el senyor pingüí va decretar dos dies de restricció de la font del poble, que subministrava aigua a tots els habitants.

El lleó va tornar a bramar. La girafa no va dir res. I les gallines es van tornar a cagar allí mateix.

És clar, el que no sabeu és que les gallines no tenen esfínter (que és el múscul que fa aguantar les ganes de cagar). Són capaces de cagar en qualsevol moment. O sigui que no traurem en clar si ho van fer per rebel·lia o perquè és el que fan habitualment.

El segon dia de restricció les gallines tenien molta set. Una d'elles, la més jove, va animar les altres per anar a obrir la font.

—Qui és el senyor pingüí per deixar-nos sense aigua? —va dir.

Les altres tenien por i li van aconsellar que no ho fes.

Així és que va anar a veure el lleó (un lleó pot aguantar fins a quatre dies sense beure), però ell li va dir que ja ho tenia bé, que no quedava gaire perquè s'aixequés la restricció. La gallina, indignada, li va dir que era un pel egoista, ja que ella tenia molta set, que era injust i que el senyor pingüí no era ningú per deixar-los sense aigua. El lleó va fer un bram i va continuar dormint.

Tot seguit va anar a veure la girafa, un dels animals que pot aguantar més temps sense beure aigua. Fins i tot més que un camell. Les girafes poden estar tres setmanes, ja que no suen i les fulles verdes els aporten la quantitat d'aigua que necessiten. Ja us imagineu quina va ser la reacció de la girafa, doncs.

La gallina jove, en veure que ningú la seguia (i amb molta, però que molta set), va optar per anar a obrir la clau de pas de l'aigua de la font. Quedaven poques hores perquè el senyor pingüí aixequés la restricció. Quan va començar a rajar l'aigua

de la font, el primer a venir a beure va ser el lleó; bé, després de la gallina jove, és clar. El lleó es va atipar d'aigua i va tornar a jeure.

La gallina jove va anar a buscar les altres gallines per dir-los que la font tornava a rajar. Totes van beure.

El senyor pingüí tenia aigua directa a casa i no li calia anar a la font, però quan va anar a obrir el pas de l'aigua va veure que la font estava oberta.

—Caram, algú ha obert l'aigua sense utilitzar la clau! —va exclamar.

I és que la gallina jove era molt hàbil, tenia un bec diferent de les altres. Li deien “la gallina del bec de lloro” perquè tenia una boca molt gran amb la qual podia fer girar tot tipus de rosques.

El senyor pingüí va reunir tota la població per dir-los que augmentava la restricció d'aigua a una setmana. Com que el senyor pingüí tenia aigua corrent a casa, a ell no li afectava. Però la resta va dir-hi la seva: el lleó va fer un bram, la girafa va fer mitja volta i les gallines van cagar-se immediatament a la plaça de nou.

Ei, recordeu que les gallines no tenen esfínter? Aquest cop va quedar clar... era en senyal de rebel·lia! El senyor pingüí, en veure-ho, va aixecar les ales, però poc hi podia fer: eren moltes gallines i només hi havia un pingüí. Tenia totes les de perdre.

Al dia següent la gallina jove va anar a obrir l'aigua i tot el poble va poder beure de nou a la font. El senyor pingüí va desistir i va dir que ell no podia ser l'autoritat si ningú li feia cas.

Així és com acaba aquest conte, on no pot existir un tirà davant de la revolta d'un poble més nombrós i amb més necessitat, ja que l'aigua és un bé comú i el poder imposat no pot durar eternament.

I ARA UN ESCLAFIT...

65

Jordi Martí Font

Il·lustració:
Laura Justribó

Vivien una vida monòtona i compassada, i alguns cops parlaven de com els agradaria que el seu dia a dia fos diferent i més entretingut, amb alguna novetat que els despertés i els donés les ganes de viure que tenien abans. Fins que va arribar allò...

Cada nit, des d'en feia sis, sentien un espetec tan descomunalment fort en el volum que feia també sis dies que no gosaven dormir. Al migdia, mentre dinaven, en parlaven, a la tarda es començaven a posar inquiets i quan el sol marxava, començava un neguit que s'allargava fins que arribava l'ensurt diari i nocturn que els feia, literalment, cagar-se a sobre.

S'interrogaven sobre l'origen del so, parlaven de què devia ser allò que generava aquell soroll tan estrany i fort, tan amoïnador, i cada cop que ho feien arribaven a les mateixes conclusions: res que fos possible de pensar racionalment. Per tant, el seu cap estava obert a respostes que els traguessin de la seva incertesa encara que estiguessin fora de lloc o fossin irracionals. No creien en il·lusions, fantasmes ni coses estranyes. Per a ells el món havia estat pensat per un seny ordenador que no feia mai res d'estrambòtic, sinó tot el contrari. Però, tot i això, ara obriren el cap a noves possibilitats que els facilitessin la comprensió, encara que fos incomprendible, de l'origen d'aquells esclafits.

El so era extenuant per a l'oïda humana, llarg i intens, no se sabia d'on venia i provocava un fenomen curiós en els animals, els quals no s'immutaven, com si no el notessin. I mira que tenien un gos que quan sentia un coet o el soroll d'un motor de quatre temps no trobava lloc prou recòndit per amagar-se. Tanta era la seva por als sorolls, que un cop el van haver d'anar a buscar al bosc perquè una nit de Sant Joan, en sentir els petards que uns xiquets del veïnat feien esclatar ben lluny d'allí, no va poder més i va fugir. Ara, però, feia anys que a la vora no hi havia ningú. El veïnat havia anat marxant d'aquella zona i, per tant, tampoc se'ls podia atribuir la causa dels

esclafits. Eren ells sols al seu món... I aquells espetecs, aquells sorolls insuportables que començaven de cop, sense previ avís, duraven una llarga estona i desapareixien també de cop. I tal dia farà un any..., bé, un dia, perquè l'endemà tornaven. Sis dies així, sense aclucar l'ull, amb la mosca rere l'orella i la seva capacitat de resistència portada al límit. Tant ell com ella havien repensat què havien fet de diferent el dia que va començar tot allò, com si recordant-ho ho poguessin refer i aturar-ho. Van recordar cadascun dels moviments de què tenien consciència, van refer els camins que havien trillat, van tornar a pensar què els havia portat amunt i avall. I res de res. Cap dels actes que havien fet aquella primera jornada els recordava res que no fos la pura normalitat, el fer o poc fer de cada dia.

I és que des que s'havien esdevingut els fets de què ja ningú parlava, tot eren fenòmens estranys. Ara hi havia els sorolls desconcertants, però abans havien estat els arbres, els pocs arbres que encara hi havia, caient de sis en sis, a munts, com si tinguessin pressa per tornar al sòl en grup. Allò també va ser ben estrany però tothom tenia clar que els arbres acostumen a solsir-se quan la fusta és morta i no s'aguanta per ella mateixa. I abans encara, aquell gust tan estrany de l'aigua de boca, aquella aigua que, tot i que escassa i bona, havia esdevingut difícil de beure. N'havien analitzat mostres i sabien que era apta per al consum humà, sobretot, perquè la cloraven fins més enllà d'on era recomanable fer-ho, però mentre en bevien sempre tenien l'estranya sensació d'estar ingerint ous podrits. La mala olor era insuportable. Però l'aigua era bona.

Ja sabien que el seu món s'anava desmuntant peça a peça, maó a maó i a poc a poc, i que lluny de Torregrossa no hi havia ningú amb qui poder fer vida plegats. Que aquell era el darrer indret on podien confiar en la gent que ja no hi havia. Bàsicament perquè ells eren dos i feia trenta anys que vivien junts. Però fins i tot entre ells s'havia dibuixat una escletxa

que minava la seva confiança, que posava en dubte l'altre i com es comportaria davant aquella situació tan estranya. I ara, aquells sons tan absolutament insuportables. No sabien fins on aguantarien. No sabien com ho podrien fer. Però fins a aquell moment sabien que no volien marxar d'allí, que aquell era el seu lloc al món i que ningú no els faria fora, ni tan sols la natura desfermada i incontrolada.

La Lana pensava en tot això i en moltes altres coses quan va topar, gairebé sense voler, amb aquella revista. La va recórrer amb els ulls i es va adonar que tot el que durant tant de temps havia estat el motor de la seva vida, ara, en retrobar-ne les paraules en aquelles pàgines, li sonava estrany. La vida en comú que cercava havien estat a punt de trobar-la però feia molt que ja no existia, almenys en aquell racó de món on subsistien. De fet, ells dos n'eren els seus dos únics veïns.

68

Si no fos perquè encara tenien aigua, tot i que poca i amb olor de podrit però sana, i menjar que els permetia mantenir el dia a dia, o quasi, ells haurien fet el mateix que la resta dels seus antics veïns: marxar.

Els anys de terra i llibertat s'havien allunyat com esperitats de la seva existència, havien esdevingut més passat que realitat, tan lluny que només en quedaven els rastres en aquelles revistes, en aquelles pàgines, i el record escadusser que de tant en tant tornava al seu cap tot i que cada cop li costava més d'interpretar i de recordar. I cada nit, l'esclafit llarg i perdurable que se'ls posava al cervell i no els deixava descansar... Sis dies, set, vuit...

Vivien una vida monòtona i grisa, i alguns cops parlaven de com els agradaria que el seu dia a dia fos diferent i més entretingut, amb alguna novetat que els despertés i els donés ganes de viure, com en tenien abans. Fins que va arribar allò...

Però, eren feliços?

QUANTA TERRA NECESSITA UNA PERSONA?

71

Maria Huguet i Recasens

Il·lustració:
Furia

Darrere de la barricada la ciutat es feia bruta i desconeguda perquè el foc, la pols i la destrucció s'havien apoderat de tot. Els núvols també s'havien tornat grisos, tal vegada platejats quan la mirada s'hi posava i es volia endinsar en les formes canviant per poder allunyar-se de la desfeta. Era l'hora, l'hora de la guerra que s'havia desfermat majestuosa i cruel per arreu.

Runa i més runa es consumia i es concentrava amuntegada sobre les llambordes dels carrers. Aquell era un carrer estret i humit on el sol apareixia solament uns instants, potser era per fer veure que ell també tenia un lloc en tot aquell desgavell i follia, que s'espargia dibuixant ombres i llum sobre els cossos estirats immòbils o altres que restaven quietes en una postura més aviat estranya. Dels objectes i andròmines que s'hi veien, no se'n podia reconèixer cap... tot desfet i esquerdat.

La ciutat havia estat bombardejada des de feia ja dies, s'havien format en molts carrers línies de barricades per defensar algunes zones estratègiques amb la intenció de poder frenar els revoltats, que aviat podrien entrar i saquejar sense pietat la ciutat. Tot era un entramat, com una serp que es recargolava sobre si mateixa per escanyar els resistents amb tota la seva força violenta.

La noia no havia deixat en tota la nit aquell tros de roba vella perfumada d'espígol que s'apropava al rostre per poder sentir tot allò que podia recordar, tot allò que moltes vegades havia guardat a les butxaques de les faldilles, dels pantalons o de l'abric.

Recordava com la mare li havia trobat dins dels pantalons un petit mocador blanc de lli arrugat i que li havia dit que era de l'àvia quan s'havia casat. Ara l'amagava perquè ningú li pogués sostreure ni descobrir. Per ella aquell mocador també era un record de l'Albert. Feia poc que s'havien unit lliurement com a parella i a la Casa del Poble havien fet el convit amb la família i els companys i companyes. Malgrat els moments de destrucció que vivien, la sensació de llibertat havia entrat dins les seves pells i cossos. Havien tingut poc temps per estar junts. L'Albert havia

marxat al front amb la columna Terra i Llibertat, aleshores ella no sabia res de la seva situació, fet que l'angoixava molt, però plena de por i enyorada no aconseguia treure les mans de la butxaca dels pantalons per poder ensumar la peça de lli.

Somiaven, sí somiaven, que el futur seria lliure, amable i senzill, que les seves vides transcorrien alimentant les relacions mútues, així seria on hom es convertiria en humà. El foment de l'harmonia i l'abundància social serien unes de les raons per veure. Havien llegit que aquella Icària podia existir si la creaven entre tots els éssers vius que habitaven el planeta. Massa agosarat? Potser sí, però possible! (si es vol!)

Ella també havia volgut marxar al front amb ell, però no entrava a la llista, era massa jove i inexperta per als quefers bèl·lics, però feia tres dies que li havien donat una pistola carregada i no sabia què fer-ne. Era darrere la barricada i mirava sense esma el creuament que tenia a uns tres-cents metres, en aquells moments tot estava en silenci. L'agror de les deixalles i dels cossos no deixava treva als sentits dels vius per reconvertir fàstic amb goig. En aquell espai hi havia força persones en renglera, estirats al terra, acotxant els caps per no ser decapitats per alguna bala erràtica.

Algú la va cridar des de lluny –no era pel seu nom, li deien “noia”. Ella es va girar lentament però no aconseguia saber qui era. pPer un moment li semblà que la veu de l'Albert, que la bressolava, era com una alenada dolça i irreal que la feia voltejar pels carrers sense poder ser clivellada per cap arma, i sense temor veia la guerra lluny i acabada.

–Noia, noiaaaa! Que no em sents?

–Qui és que em crida?

La veu fosca però clara no li donava cap senyal de coneixença, solament li ressonava dins del crani com un martell.

–Casun! Soc jo, la mare!

—Ai! Mare, no ho he vist fins ara, què feu ací?

—Vinc a buscar-te, anem cap a casa!

—No, aquesta terra és ara casa meva. Vagi-se'n... ja vindré. De debò!

Va sonar un esclat molt a prop que aixecà molta runa i pols. Ho posà tot blanquinós i feu esternudar la gent, que es refugiava darrere la barricada. La mare reculà no gens convençuda i sense ganes, amb els ulls humits. Tanmateix ella, la noia, no volia mirar-la, sabia que la mare era part del seu consol, aleshores.

Havia passat la nit freda i fosca com la gola d'un llop, a voltes algun llampec de pólvora o algun so ensordidor contribuïen a fer una nit estrellada serena i calmada en un Hades ple de foc. Aviat l'alba aclariria les cares i les formes dels edificis, i els carrers començarien a dibuixar-se més nítidament. La humitat reservaria la suor agra en el transcurs de les hores posteriors.

De sobte un tiroteig i foc creuat va anar in crescendo, apropiant-se de tot i de tothom. Nervis, crits, somiquegis... mesclats amb silencis i confusió van fer que alguns cossos esdevinguessin quietos i rígids, morts. La noia, confosa i sense saber on anar, esperava alguna ordre per començar a disparar, però no va tenir cap ocasió, perquè com una barra de ferro una bala li obrí el cor on aviat va bategar una cascada plena de sang, un dolor poc definit entrà dins del cos jove per petrificar-lo.

Tot seguit la seva ment va descobrir una llum blanca dins d'un bosc verd on la terra regada i alimentada donava fruits a desdir i un ventet li acariciava el rostre rosat i tendre, tenia la mirada enfocada en una figura coneguda, desdibuixada però ferma. Una alenada de llibertat dins la terra amable quedà immòbil per sempre.

La matinada següent el cos de la noia, acompanyat per la seva gent, quedà dipositat en una fossa de dos metres per tres dins la terra. Era la seva llibertat.

“TERRA SECA”

77

Rafael Baitg Casterad

Il·lustració:
Adam

Al Pere (tothom li deia Peret) el portaven de ben petit a veure la terra. A Bielcu, comarca de la Serrapina. Una terra molt seca. Terra dels seus avantpassats materns. Només coneixien l'aigua quan plovia. No gaires cops. El Peret s'estava amb uns familiars de la seva mare, la tia Pilar i el tio Esteban, a la casa que havia estat dels seus avis. Eren parents de tercer o quart grau, però allí tots s'anomenaven *tia* o *tio*. No tenien fills.

La tia Pilar feia de tot. Ajudava veïns i veïnes. Sempre hi havia el retorn solidari ni que fos en espècies, que ajudava a la subsistència. També eren d'ajuda les quatre gallines, pollastres i conills que tenien al corral.

L'Esteban treballava la terra. No pas la seva (en tenien molt poca). La d'un dels rics del poble. Coneixia molt bé la terra i els estris per conrear-la. Incloent els tractors.

El Peret gaudia d'allò més quan als seus 10 o 12 anys l'Esteban se l'emportava a la feina. Fos llaurar o algun altra tasca.

Moltes hores.

La berena era molt senzilla. Pa amb greix de porc. Blanc i tou. Bota de vi i potser una ampolla d'aigua per al Peret (tot i que també tastava el vi de la bota). L'Esteban feia metòdicament la feina. Llaurar amunt i avall. L'encarregat del ric —el Mariano— al punt del dia li marcava la feina a fer. Com que l'amo era ric tenia moltes i extenses propietats. Als llocs on anaven sempre hi havia prop una cabana de pedra per aixoplugar bestiar. Plena de fem, però al migdia el sol treballava de valent i calia cercar ombra. L'Esteban feia algun cigarret *liat* de pot i el Peret, alguna calada.

El Peret era de ciutat, però als estius en aquell poble d'aquella comarca d'absolut secà, s'ho passava bé. Era un món diferent, tot i l'extrema calor. Algun cop l'Esteban, en acabar la feina marcada, canviava de ruta i llaurava algun petit tros seu o de son pare. Molt petit. Ell no tenia ni tractor ni estris de llaurança. Aprofitava, tot i que no ho feia d'amagatotis. L'encarregat i el ric n'eren sabedors. El Peret pensava que eren molt bona gent.

Arribaven al vespre, encara de dia, tot i que el sol ja era darrere la serra, situada a l'oest del poble. L'Esteban havia deixat portar el volant del tractor al Peret. Quina experiència! Després de donar informació de la feina feta, o qualsevol cosa sobre la jornada, aquesta s'havia acabat. Havien passat al voltant de 12 hores.

Després petita visita a un dels dos barets del poble, on l'Esteban feia un parell de vins i xerrava amb altres com ell al voltant de la jornada i les novetats del poble. Convidava el Peret a unes banderilles (un escuradents amb cogombre, oliva, pebrot i bitxo —molt picant) que el feien content.

En arribar a casa hi havia el tio Félix (pare de la tia Pilar). Un home amb una mirada intensa, que parlava gairebé sense que els seus llavis es belluguessin. Era la seva veu. Al Peret l'impressionava molt. Igual que l'impressionava el tio Hilario (pare del tio Esteban), a qui veia de tant en tant. També tenia una mirada que parlava. A més, tenia un ruc petit on de vegades deixava pujar el Peret. Vivia en un extrem del poble. Amb la seva dona, la tia Carmen, que no gastava gaire salut.

Al Peret, el tractaven d'allò més bé. Però el Peret trobava molta tristor en aquella casa. Sempre hi havia una cosa o altra que provocava males cares. La feina de l'Esteban de

l'endemà: mateixa hora, mateixa berena i ves a saber quina parcel·la de l'amo (a l'amo l'anomenava "el nen", que era l'hereu. Vivia a la capital de la província). L'enorme casa era cuidada per una majordoma i una o dues criades, per tal que sempre estigués a punt si venia "el nen". El Mariano, ja grandet, gestionava les feines de les terres i també treballava –sempre prop del poble– amb un tractor que feia molt soroll, un Lanz, però que no amoïnava el Mariano, que era sord com una tàpia.

El Peret anava fent, i tot i la poca informació sobre la vida d'aquells familiars molt propers a la seva mare, l'inquietava aquella manera de viure. Als seus estudis de primària, li havien explicat l'esclavitud. Allò no ho semblava però era molt paregut. Un neguit constant. El dia a dia. La supervivència.

80 En aquell poble de Blielcu hi havia molta terra. De secà. Si eren 500 habitants, el 90% dels conreus eren de 10 o 12 persones. La resta tenien un o dos camps petits i, com el cas de la tia Pilar, el tio Félix, el tio Esteban i el tio Hilario, al temps de la collita, feien uns pocs sacs de blat, ordi o civada. La sembra que tocava. Sacs que cabien en una carreta tirada per uns matxos per portar a la sitja de l'SNT (Servicio Nacional del Trigo). A un preu taxat. El Peret havia sentit una frase que aleshores no entenia massa: "No ens queda ni per a llavor" (ni para simiente). Curiosament tenien un petit olivar i una petita vinya. Molt petits. Deu o dotze oliveres i vint o trenta ceps. El resultat eren quatre olives i quatre raïms. Tot per a casa. Feien un vi totalment artesanal (una barrica de 15 o 20 litres), fantàstic i fort. Per prendre un didal a les postres, els dies assenyalats. Totes aquestes petites " propietats " estaven molt allunyades del poble. El Peret recorda que l'olivar era al mig d'una gran extensió de

camp de cereal. Semblava una illa. Igual que la vinya.

El Peret, tot i molt jovenet, veia que allò no estava ben repartit. Era una innocent intuïció.

El Peret va anar creixent i, a la seva ciutat benestant, va anar estudiant i llegint. Sobretot llegint. Ja de més grandet i llegit, va començar a lligar caps.

Per Bielcu va passar una guerra. Els que varen sortir vencedors s'ho varen quedar pràcticament tot. La tia Pilar –aleshores petita– va anar caminant en la retirada cap a l'est (a un lloc anomenat Girona).

El seu pare, el tio Félix, va tirar més amunt, a França, i després –capturat– el van deportar al camp de concentració nazi de Mauthausen. Va ser dels pocs que van sobreviure. El Peret, aleshores, va entendre la mirada del tio Félix. Molt tard perquè ja era al llit de mort. Però va entendre moltes més coses.

Viure del producte d'aquella terra de secà sempre va ser molt dur. Fins i tot incompatible amb un concepte ampli de llibertat. Però malgrat la pobresa, les persones tenien molta dignitat. Abans d'aquella maleïda guerra, a Bielcu ja hi havia rics, però durant uns anys no podien subjugar els habitants que vivien del seu humil treball. Després, a banda que varen sorgir nous rics amb propietats robades, es van convertir en autèntics esclavistes.

Un gran nombre de famílies varen haver de marxar fugint de la brutal repressió dels que van guanyar. Tots a l'est, cap a un territori que s'anomenava Catalunya. Com havia fet l'avi del Peret feia molts anys, que buscà feina al ferrocarril. Un germà del tio Félix va fer cap a un poble artificial prop de Lleida, igual que molts cosins i parents.

Molts anys després, alguns van reeixir. Darrere varen deixar morts i terra.

El Peret va fer-se gran. Bielcu també. Però les coses no van canviar gaire. La terra continuava allí on era. La llibertat no acabava d'arribar, tot i que deien que mirava de treure el cap. Els amos continuaven sent amos tot i que ara en deien empresaris. Ara hi havia convenis laborals que disfressaven l'explotació dels treballadors d'aquella terra seca. D'aigua, cada cop menys a la Serrapina. Supervivència.

MONTSEC EN FLAMES

85

Ivan Jimenez

Il·lustració:
Llukutter

Com més ràpides anaven les seves passes, més s'aixecava la pols del camí, era la tercera volta que hi passava, avui. La primera havia estat a la sortida de l'alba per anar a veure els tossinos que tenen al tancat, a la faixa ubicada just a la vora del riu. La segona just després d'acabar la jornada i remullar-se al riu per treure's l'olor que tan fàstic li feia a l'Ibon.

Però aquesta vegada tot era diferent. La calma habitual en ella havia desaparegut, fins que de sobte l'Alodia es fot de lloros contra el terra en tropear amb una pedra del camí. Mentre s'aixeca enmig de la polseguera s'adona que s'ha fet sang als genolls i al palmell de la mà, però no hi ha temps per a això, al lluny, a l'altra vora de la Noguera, la columna de fum es més gran com més temps passa.

Ja passaven de quarts de vuit quan a la fi l'Alodia arriba a la vora del riu, on es troba amb una altra dona d'esquenes que també observa el fum. En un primer moment no la reconeix, d'esquenes amb una trena en forma d'espiga que li cau per l'esquena.

—Qui deu ser? —pensa solitària mentre l'observa per l'esquena. Just en aquell moment un gran esclat fa tremolar el terra i envia trossos de metralla en totes direccions des de l'altra vora del riu.

La desconeguda surt corrent però amb les presses no veu l'Alodia, que havia quedat meravellada per l'espectacle de destrucció, i xoca amb ella. Cauen totes dues al terra mentre la metralla comença a caure. La desconeguda tracta d'alçar-se just quan alguna cosa li travessa el braç esquerre i cau desplomada novament sobre l'Alodia mentre emet gemecs de desesperació causats pel dolor.

Tot succeeix a una velocitat desorbitada, i quan les dues dones s'aconsegueixen separar sembla que la situació ja

s'ha calmat, o potser només era la desesperació per poder ajudar la desconeguda que, de manera involuntària, l'havia salvat de ser ferida o potser inclús de la mort. Ben a pressa l'Alodia tracta de socórrer la desconeguda i li embena les ferides amb trossos esquinçats de la seva pròpia roba. Mentrestant només es miren de fit a fit sense temps per a les presentacions per la urgència del moment.

Fins que de sobte, la desconeguda, que estava estirada al terra del camí, s'adona que ara la columna de fum és a sobre dels seus caps, ja que amb les presses no s'havien adonat que tota la metralla que havia volat estava incendiant tots els camps de blat, panís i altres cultius que les rodejaven.

Quan van arribar a la llar de l'Alodia gairebé havia passat una hora de camí. Mentre passaven per les torres dels veïns ella els alertava de la catàstrofe que havia passat. Al principi portava la desconeguda a les espatlles, però a la segona torre per on van passar un dels veïns li va oferir un carretó per poder portar-la més ràpid a casa, mentrestant tothom corria en direcció al foc amb les eines que tenien, uns anaven amb dalles per tractar de fer un tallafocs al mig del camp, d'altres omplien les sulfatadores d'aigua per extingir el foc. Tothom va tirar d'imaginació, eren ben conscients que l'impacte de la catàstrofe només depenia d'elles, perquè potser l'ajuda no arribaria o ho faria massa tard.

La desconeguda va caure desplomada al sofà just quan l'Ibon arribava a la llar tot suat després d'haver corregut desesperat. Gairebé sense dir paraula va començar a atendre la noia, que tot just responia, amb l'habilitat que havia guanyat després de tretze anys com a veterinari agropecuari. Tractava de salvar la vida d'aquella noia que fins aleshores no havia vist mai.

L'Alodia li va fer un petó digne d'un primer amor i va sortir cap al garatge. Des que havia viscut la seva primera

sequera, els incendis havien estat un dels seus principals temors. Sempre guardava una cisterna d'aigua omplerta en un remolc amb una petita bomba unida a ell, la va enganxar al patroc a tota pressa i va sortir en direcció al foc. Mai havia vist res semblant a prop seu, només a través de la televisió quan encara donava senyal. Feia temps que l'única forma que teniven en aquell indret per rebre comunicació de l'exterior era la ràdio i, tot i això, feia temps que no l'enceniva, en part perquè les piles cada vegada eren mes escasses, però sobretot perquè ja es trobava cansada d'escoltar notícies sobre els bombardejos i morts.

—Si algun dia la guerra ha d'arribar aquí, ja me n'assabentaré —va dir en el seu moment.

—I tant que me n'he assabentat... —pensava.

En el temps que havia trigat en arribar ja no quedava ningú pels camins, tothom ja es trobava treballant en l'extinció de l'infern que s'havia desencadenat. L'Aina, antiga guarda forestal de la zona, tractava d'ordenar on havia d'anar cada persona i què havia de fer per poder ajudar i no córrer com pollastres sense cap.

—Martí, tracteu de tallar els arbres que hi ha a 300 metres de Can Lluç. Íngrid i Maria, aneu a obrir la tercera sèquia i assegureu-vos que l'aigua es desborda pels camps...

Les ordres i el caos eren més que evidents, per sort, des que només es teniven a elles mateixes, s'havien adonat que eren les úniques que es podien solucionar els problemes que sortien en aquell indret. Feia ja tres anys que l'Aina s'encarregava d'organitzar les collites, la caça i l'ús de l'aigua, l'Ibon feia de metge de més de 70 persones, Margarita collia plantes medicinals per ajudar-lo a curar la gent, Maria i Jaume feien de mestres per a la canalla... i així infinitament. Tothom estava organitzat de manera comuna per seguir

vivint en societat de manera harmoniosa i solucionar les seves necessitats de manera planificada. O almenys així era fins que va arribar la catàstrofe...

Quan a la fi l'Alodia va arribar fins l'Aina, aquesta es va relaxar gairebé al moment de veure-la, la va abraçar i va començar a plorar de pura frustració. Després d'uns segons l'Aina va aixecar el cap i mirant-la fixament li va dir:

—Tothom és ja al seu lloc. Tens prou gasolina al cotxe com per arribar als bancals de blat?

—Crec que sí, potser una mica justa, però sí... Espera, vols que ens fiquem allí per apagar el foc? Correm el risc que ens envolti per complet i... i a més, potser no tenim gasolina per tornar, això seria un...

L'Aina la va sacsejar agafant-la per les espatlles perquè es calmes. La situació era crítica i cap de les dos tenia res clar en aquell moment, però en tota l'estona que portava allí l'Aina s'havia adonat d'una cosa, i és que just després dels bancals de blat era on temps enrere hi havia el magatzem de sulfats. Tothom era conscient que la quantitat de matèria emmagatzemada era molt perillosa, sobretot en tractar-se de productes químics que havien estat tancats durant anys.

Evitar que el foc hi arribés era primordial. En adonar-se'n, l'Alodia va abaixar el cap i amb un simple "Anem" van pujar les dues cap al cotxe i van creuar desenes de quilòmetres accelerant entre els bancals com si no hi hagués un demà. Per sort el patroc estava preparat per travessar camps sense problema.

El foc avançava mentre el vent l'empenyia entre els camps secs, preparats per la collita en poques setmanes. A pocs metres abans d'arribar als magatzems es van adonar que el foc hi arribaria en poc temps, havien de reaccionar al més aviat possible.

L'Alodia va mirar fixament la seva companya, que es mirava la situació amb la cara desfigurada per l'horror de la situació.

—Nomes podem fer una cosa...

—No podem fer res, ja és aquí!!! —va cridar l'Aina.

Quan el cotxe va estar parat l'Alodia va fer un petó al front de la seva amiga i li manà:

—Baixa del cotxe i treu les tapes del bidó, que jo engegaré el mecanisme d'ensulfatar que porta.

—Tu estàs boja, així no pararem el foc.

—Bé, almenys ho hem d'intentar. I si no, què? Deixem que el magatzem exploti i tothom respiri el verí que hi ha aquí guardat? Deixem que esta terra no sigui mai més fèrtil?

—Som-hi doncs!!!

ELS ÉSSERS QUE M'ACOMPANYEN

93

Linsky

Il·lustració:
Aka Modesto

Si he de contar un dels meus somnis en veu alta, parlaria sobre el desig d'entendre quin és l'origen del meu cos, comprendre el lloc on creix i com s'alimenta realment.

Perquè pugui entendre el meu origen, he de parlar sobre la meva mare; per entendre el nostre origen, hem de parlar sobre la nostra mare. Per això faig referència a la cooperació en què treballen la terra fèrtil, la terra infèrtil; la mare fèrtil i la mare infèrtil. Entre totes ens cuiden, ens alimenten, ens protegeixen i ens bressen.

Sembla ser que totes en fan una o potser és que totes són la mateixa.

Principalment, parlaré de la idea distorsionada sobre el concepte *cuidar*. Hi ha qui creu que cuidar és procurar i controlar que no ens fem mal en el primer cicle de la vida, és a dir, evitar a tota costa que ens fem ferides per anar com boges coneixent el món desconegut que ens envolta. Si més no, em dono gràcies per aprendre la diferència, anys més tard, entre els conceptes *protegir* i *sobreprotegir*, i quin d'aquests dos termes significa i representa realment el fet de cuidar, saber cuidar. La sobreprotecció no ens protegeix de no fer-nos mal, ja que és un perill per al nostre primer autoconcepte sobre què és la llibertat i ens fa mal quan ens en priven.

Per experiència, sé que la millor manera de cuidar el meu benestar ha estat quan la meva mare em va donar l'oportunitat de caure de petita i m'acompanyava, així, en el procés de ser jo mateixa i que soleta aprengué a tenir l'equilibri necessari per a ser un ésser cada cop més autònom i individual.

Tot això sentint sempre que ella és al meu costat (o jo al costat seu) bressant-me, i jo deixant-me bressar, agraïda perquè em deixés *liarla* menjant el que no havia de menjar, tocant el que no havia de tocar, pujant per on no havia de pujar... Sempre sense deixar de rebre el seu caliu, que era el més proper al sentiment de ser a casa.

És graciós el paral·lelisme que trobem entre la primera caiguda que tenim en la nostra primera etapa de vida i la caiguda d'una fruita per estar massa madura.

Amb el pas del temps es canvien els rols i soc jo qui "madura" i aprèn a no caure més; com també aprenc a cuidar de les fruites verdes perquè arribin a fer-se madures. Ningú em podria haver ensenyat a fer-ho tan bé com ho ha fet la meva mare.

Cal destacar que he après a cuidar de les fruites, però no soc jo qui les alimenta, ni molt menys. Aquesta feina és per a la seva mare, la terra, la que nodreix els fruits i, en conseqüència, alimenta la meva mare, la teva mare i també a nosaltres.

És impressionant veure la feinada que té la terra per alimentar-nos a totes!

Per tant, crec que he deixat ben clar a què em refereixo quan dic que el cos s'alimenta d'aquests fruits, però... De què estic parlant si dic que l'ànima s'alimenta de les seves llavors?

Doncs em refereixo a l'herència que ens deixen totes les mares que ens ajuden a créixer i a ser lliures en tot el seu esplendor i amor. Parlo sobre la importància de conèixer

el lloc on a poc a poc ens fem grans, ja que això implica conèixer-nos a nosaltres mateixos i mateixes. Comprendre que en una terra on creixen els fruits lliures, i al seu ritme, també hi creixen les persones lliures, i al seu ritme.

Per cert, us les presento: la meva mare es diu Mar i la mare d'aquests fruits es diu Terres de Ponent, i juntes fan el millor equip que mai hagués pogut imaginar.

EL PLA

99

Juan Pablo Padilla
Abel Fernández Valero

Il·lustració:
Josep M. Maya

Pi-pi-pi-pi..., sona el despertador. Les cinc de la matinada. Els llençols pesen com si fossin plaques de formigó. En obrir els ulls veig un raig de sol, es cola pel forat de la persiana. Jugo amb els dits com si agafés el punt de llum, és com si tingués el món a les meves mans. Hòstia!!! Un quart de sis. He d'aixecar-me o arribaré tard. Maleïda feina. Som uns esclaus.

A aquestes hores no trobes ningú pel carrer, només gent com jo. Gent que venen de la feina o hi van. Estem al començament de la temporada de fruita, som a principi de juny. Per aquesta raó acostumo a veure grups de temporers esperant a ser recollits. La majoria són nois, encara que també hi ha alguna noia. No puc evitar pensar en el fet que treballen un munt d'hores i, a més a més, mal pagades. Però lamentablement tampoc puc evitar pensar en les circumstàncies que obliguen un pagès petit a prendre la decisió de mal pagar els temporers, forçat pel sistema, forçat pels preus baixos a què li paguen la fruita, forçat per la gran indústria alimentària que s'aprofita de les necessitats de les persones. El forcen a explotar aquests pobres diables.

Ja a casa, a la tarda, després de la meva jornada de treball. Estic cansat, avui em sento realment explotat. No puc deixar de pensar en aquell grup de temporers que han marxat amb aquell pagès. N'hi havia un que era molt jove. Portava cresta, arracades grans, i, m'hi he fixat, una samarreta amb les mànigues retallades del grup Los muertos de Cristo. Crec que hi ha esperança. I tinc la necessitat de fer-li una proposta. Crec que hi guanyaríem tots, pagès, treballadors, consumidor... Me'n vaig tard al llit perquè busco entre els meus llibres i a internet el que puc sobre el tema i així poder ser clar i concís.

De nou les cinc de la matinada. Avui m'aixeco ràpidament. Tinc una missió, no se'm pot escapar. Bé, genial, arribo a temps. El mateix grup de temporers que ahir. Encara no han vingut a recollir-los. Intento parlar amb ells, però només hi ha una

noia, sembla la més jove, que entén el català. Li explico per sobre la proposta i li encanta la idea. Em diu que durant el dia intentarà traslladar-la als seus companys perquè n'estiguin al cas. Arriba el pagès:

–Hola –dic jo, apropant-me a la finestra de la furgoneta, que em recorda a la vella furgo blanca del meu padrí.

–Necessita alguna cosa? –em diu ell sorprès i mirant-me una mica estranyat.

–Em dic Miquel. Tinc una proposta que crec que milloraria l'estat de les teves terres i dels teus treballadors.

–Pol, molt de gust. M'agradaria molt escoltar-la, tot i que les terres no són meves. Mon pare es va veure obligat a vendre-les a una gran multinacional per poder sobreviure i salvar-nos. Ara treballo per a ells. Treballo les terres familiars, però estic igual d'explotat que aquesta gent. Són els meus companys, ni més ni menys. I ho sento molt, però hem de marxar que si no ens fotran fora i el problema serà més gran.

–Creus que ens podrien veure al final de la jornada?

–Sí, és clar. Podríem quedar en un bar que hi ha aquí prop, Can Ramon, et sona?

–Sí.

–Doncs, al voltant de les vuit allà?

–Perfecte. A la teva companya, la que sembla més jove, li he explicat una mica les meves intencions. Ara, amb la nova informació que tinc sobre les terres, canvia tot una mica però serà semblant. Que t'ho expliqui i ho comenteu a la resta de companys i companyes a veure el tarannà

–Genial. Fins després, que vagi bé.

–Fins a la tarda. Salut.

M'acomio aixecant el puny, fet que genera en ell un somriure, i em torna la salutació aixecant el puny també i repetint "Salut".

Em passo tot el dia meditant sobre la nova proposta. La idea inicial era formar una mena de cooperativa en la qual tots els treballadors i treballadores es convertissin en socis. Que tots i totes tinguessin el mateix rang i els beneficis produïts en aquelles terres es repartirien en parts equitatives. Totes les feines són importants i necessàries per produir i tirar endavant la collita. Ara, a part d'això, hem de recuperar les terres de les urpes d'aquesta multinacional. No hauria de ser difícil, ja que dubto molt que els seus representants estiguin per aquí o a prop. En principi, si aconseguim passar la temporada amb discreció, tindrem molt de guanyat. Seria genial que les terres del voltant, en veure que això funciona, s'unissin a la cooperativa. A veure, que repasso el pla.

EL PLA

102 1r pas – Explicar les intencions i intentar que s'hi uneixen el màxim de persones: primer de les terres del Pol i després, de totes les del voltant. Així continuar amb l'expansió fins a alliberar totes les terres de Ponent.

2n pas – Si el Pol no en té, trobar un magatzem afí en el qual puguem emmagatzemar la collita i distribuir-la després.

3r pas – Aprofitar que la temporada ja ha començat per continuar i treure'n una bona producció.

4t pas – Aquí ja comença el més complicat. Contactar amb petits comerços per vendre la collita i deixar de banda la cadena de supermercats filial a la multinacional i qualsevol gran supermercat o cadena de distribució. Hem de proveir aquells comerciants que s'han vist més afectats per les grans superfícies.

Últim pas – Recaptar beneficis. Primer de tot dividir-los en tres parts: una part destinada a la pròxima collita; una altra

a una caixa de resistència destinada a fer front a possibles futures represàlies (denúncies, judicis, presos –si es donés el cas–, etc.), i l'última part es divideix en parts equitatives entre tots i totes les sòcies que formen part del projecte.

Acaba la meua jornada i vaig cap a casa, pensant, durant tot el camí, en la meua cita amb el Pol. Queden unes hores i crec que se'm faran molt llargues. Dos quarts de vuit, ja no puc més i surto de casa. Arribo a Can Ramon i m'assento a la taula del fons.

Arriben el Pol i la noia amb la qual he parlat aquest matí. Ella es presenta dient-me que es diu Iva. És veritat, aquest matí ni m'he presentat ni li he demanat el seu nom. Soc un poca-solta, només pensava a escopinar el meu pla. Els l'acabo d'explicar bé, el pla. Mentrestant ella i ell em miren bocabadats, escoltant-me, inclús l'Iva va prenent notes. Els agrada molt la idea, el pla, les intencions, però, és clar, tenen por. Por de quedar-se sense res. Por de no poder mantindre els seus.

–És normal que estigieu acollonits –comento jo–, però crec que ho hauríem d'intentar almenys. Jo estic disposat a deixar la meua feina actual i fer-me un soci més, treballar braç a braç amb tots vosaltres i tirar aquest projecte endavant fins al final.

Ells, malgrat la por que puguin tindre, s'han trobat que la majoria dels companys estarien d'acord amb la proposta, i això també els dona una gran motivació. Acabem de definir una mica els detalls, tot i que sabem que després, sobre el terreny, tot es pot capgirar. L'important és tindre el màxim suport dels companys i companyes per resoldre qualsevol inconvenient que sorgeixi pel camí, i l'Iva i el Pol diuen que el tenim. El camí cap a la llibertat. La llibertat d'aquelles terres que són, i sempre haurien hagut de ser, d'aquelles persones que les treballen.

Bé, acabem aquesta mena d'assemblea amb molt bona sensació. L'Iva, aquesta mateixa nit, es posarà en contacte amb

els seus companys i companyes per comentar-los la jugada. El Pol, en arribar a casa seva, que és dins les terres en qüestió, farà que fallin els sistemes de seguretat, càmeres, alarmes, etc., i dirà a l'empresa que han robat els cables i que tardaran uns dies a reparar-ho. Amb això tenim temps de fer la collita sense que s'adonin del que estem fent. Amb excitació, nervis i una mica de por ens acomiadem, aixecant el puny:

—Salut, companyes, demà és el primer dia de la nostra nova vida —dic jo i penso com he pogut dir una frase tan rànica i instagramer.

—Bona nit, company. Nova vida no ho sé, el que estic segura és que serà agradable i esvarosa —diu l'Iva.

—Salut, Miquel. Jo tinc poquewes paraules. Entre els nervis i les voltes al cap que estic donant a tot no puc gairebé ni parlar —diu el Pol amb un somriure als llavis.

104

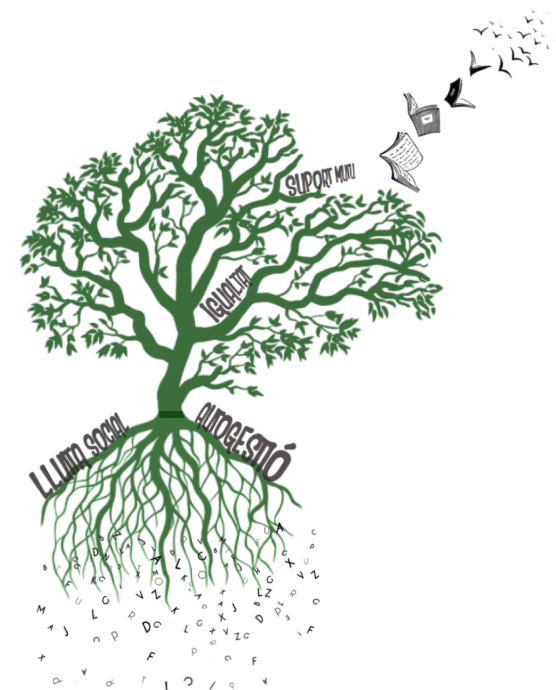
—Apa, fins demà —diem els tres quasi a la vegada.

Ja al llit, avui em costarà molt adormir-me. Per fi una oportunitat de lluitar realment per un món nou. Aquell món que molts i moltes portem dins dels nostres cors, però a vegades no sabem materialitzar.

Pi-pi-pi-pi..., cinc de la matinada. No em costa gens aixecar-me avui.

Avui és el gran dia, avui començo el meu somni. VINGA, COMPANYS, AIXÒ ÉS POSSIBLE!!!

Presentat el 28 de març del 2025

1r relat premiat:
El llegat perseguit
Carla Izquierdo del Río

2n relat premiat:
Un caldo de verdures i pollastre
Leticia Fabre
(Marieta de l'ull viu)